

■ **Fakulta slaví svobodu**

Stávkující studenti Fakulty architektury ČVUT s transparentem, vyzývajícím k likvidaci vedoucí úlohy KSČ, dávní kolegové Radim Boháček, Luděk Jasiok, Jan Kupka a další, střecha stadionu Sparta v Praze, 25. listopad, 1989. Foto Jaroslav Kučera. Viz též poznámka prof. Tomáše Šenbergera na straně 22 v čísle.

Pozn. red.: Jde o jednu z nejkrásnějších fotografií listopadu 89, nota bene dokumentující účast architektů. Mimochodem v adrenalinem nabitě situaci prokázali studenti chladnou hlavu ale i profesní myšlení. Velikosti okamžiku i tušeného měřítka demonstrace na Letné přizpůsobili měřítko megapoutače... A tak vytvořili formát apelativního prostředí; když demonstrant zvedl oči z podla, nad hlavami davů, blízko nebe, zářila na transparentu jeho hesla, která již nikdy nezapomene... Na vysoké střeše ovšem bylo kolegům citelně chladno a docela foukalo, jak potvrdili redakci Alfy – a jak demonstruje Kučerův snímek, který byl též součástí nedávné fotografické výstavy Listopad 89 v dokumentární fotografii na Fakultě stavební ČVUT. Redakce děkuje autorovi za povolení publikovat dílo bez nároku na honorář.

Studenti a pedagogové ČVUT během listopadových událostí. Foto Dana Kyndrová (1, 5, 6), Dalibor Vytlačil (2) a Pavel Svoboda (3)

SOUTĚŽE – VÝSLEDKY

■ **O nejlepší diplomovou práci 2019.** Pořádá Česká komora architektů. První cena: Matěj Šebek, vedoucí práce Tomáš Novotný, Tomáš Zmek, Jakub Koňata, FA ČVUT, Nové divadlo pro Jindřichův Hradec; druhá cena: Lenka Levíčková, ved. práce Michal Kuzemenský, FA ČVUT, Národní knihovna; třetí cena: Marie Štefanová, ved. práce Roman Brychta, Vysoká škola uměleckoprůmyslová, Atlas prázdna, průvodce po prázdne krajině na Libavsku; čestné uznání: Adam Novotník, ved. práce Miloš Florián, Lukáš Kurilla, FA ČVUT, Virtuální akademie; zvláštní cena spol. Cegra: Andrea Šetinová, ved. práce Boris Redčenko, FA ČVUT, Vřídelní kolonáda Karlovy Vary; zvláštní cena spol. Heluz: Andrea Pernicová, ved. atel Michal Kuzemenský FA ČVUT, Karlínské nároží – městský nájemní dům. Porota: David Jiránek, Eva Kovářiková, David Mateáško (předseda), Martina Mertová, Jan Mléčka.

■ **Kaplický Internship 2019.** Pořádá Nadace The Bakala Foundation a The Design Museum, London. Dvoukolová neanonymní soutěž pro studenty a čerstvé absolventy odborných škol. Do letošního druhého kola postoupilo šest účastníků. 1. cena: Ondřej Pokoj, FA ČVUT, Transferia – přestupní uzel, Letiště Václava Havla Praha. Porota: Mat Cash (kancelář Heatherwick studio, Londýn), Eliška Kaplický Fuchsová (čestná členka), Michal Kohout (FA ČVUT), Zdeněk Lukeš (historik architektury), Deyan Sudjic (ředitel londýnského muzea Design Museum).

■ **Stavby s vůní dřeva 2019.** Pořádá Nadace dřevo pro život. Cena odborné poroty v kategorii Dřevěné stavby – malé, Tereza Krákorová, ateliér Mádr – Tomáš Ústavu navrhování II, Horský bufet pod Velkou Deštnou. Porota: Pavel Horák (Prodesi/Domesi), Ing. Jiří Koliba (předseda, vrchní ministerský rada sekce průmyslu, podnikání a stavebnictví Ministerstva průmyslu a obchodu), Ing. Lukáš Krbec (A2 Timber), Ing. Eliška Morcinková (Stavby s vůní dřeva), Ing. Radek Pecka (Pfeifer Holz), Tomáš Veselý, architekt, Ing. Josef Vojáček (Lesy České republiky).

■ **Grand Prix architektů 2019.** Pořádá Obec architektů. Laureát GPA. Lukáš Ehl, Tomáš Koumar, Alena Šrámková, EHL & KOUMAR ARCHITEKTI, Corso Pod Lipami, náměstí Krále Jiřího z Poděbrad, Řevnice; kategorie novostavba, cena: Petr Hájek, Tereza Keilová, Cornelia Klein, Benedikt Markel, Martin Stoss, Petr Hájek ARCHITEKTI, Centrum současného umění DOX+ v Praze; kategorie rekonstrukce, čestné uznání: stejní autoři – viz kategorie novostavba: rekonstrukce objektu Vodárenské věže s observatoří v Praze 7; kategorie krajinářská architektura, cena: Ondřej Císler, Petr Tej, Aoc architekti, Lávka přes Dřetovický potok, Vrapice u Kladna.

Kategorie výtvarné dílo v architektuře, cena: Ján Stempel, Jan Jakub Tesař, Stempel & Tesař Architekti, Zvonička, Bílovice-Lutotín.

Porota: Fabrizio Barozzi (Barozzi Veiga, Itálie), Irena Fialová (proděkanka FA ČVUT, ČR) Oliver Sádovský (Vallo – Sádovský, Slovensko), Bolle Tham (ThamVidegard, Švédsko), Daniel Zarhy (PEZ, Izrael).

VÝSTAVY

■ **Skici Johna Hejduka 90.** Pořádá ateliér Seho Ústavu navrhování II. Levá dvorana, FA ČVUT, Thákurova 9. Do 2. 2. 2020.

■ **„Navzdory“.** V kurátorském týmu mj. Petr Vorlík, Pavel Směták, FA ČVUT v Praze. Prezentace české architektury z let 1969–2019 a jejích aktérů vymezujících se vůči totalitě duchovní i komerční; pohled na dějiny. 50 let české tvorby z hlediska morální konzistence tvůrců. Galerie Jaroslava Fragnera, Betlémské nám. 9. 4. 12. 2019 – 26. 1. 2020.

Hommage a Alena Šrámková (90)

FA ČVUT & John Hejduk: The Rolling House

Šepoty Prahy

David Shapiro

*Město šeptání
jsi temné
i když svítí slunce
Tvá řeka bystře proplouvá
hlubokými zátocinami
své pohřbené topografie
Opilí Japonci řvou
na anděla na mostě
Staré Město stéká
do kamenných náměstí
kde milenci otevírají rty*

*U osobáku do Kutné Hory
čeká muž v dvouřadovém
obleku, opírá se o černou šestsettřináctku
Dívka, která čekala na nádraží
vytrhne lahvičku s mlékem
psovi od huby
a olízne ji kolem dokola
Kafka byl vysoký přes šest stop
a Rilke se tvářil
že má pořád naspěch*

*Vozíček projede kolem orloje
kde se novomanželé usmívají
a líbají
Železná vrata barokního kostela
se zavírají
Tvé stavební kameny pohřbívají*

Z angličtiny přeložila Alena Hanzlová

The Rolling House, autoři: John Hejduk, Hana Seho, Anita Černá, Jakub Daniel, Eva Eöhlösová, Jiří Foller, Kateřina Grejtáková, Monika Jůzová, Zuzana Křištofiková. Foto Jiří Ryszawy. Podrobnosti viz s. 4.

The Rolling House zaroloval

Ozvěny Palachovy oběti před Fakultou architektury ČVUT

Podle skic architekta Johna Hejduka zrealizovali studenti ateliéru Seho Ústavu navrhování II Dům na kolečkách.

Byl to také dárek ke třicetinám sametové revoluce, při jejichž školní oslavě byla socha odhalena.

Sešly se zde tři významné souvislosti. Socha byla odhalena ve dnech oslavy 30 let od listopadového převratu, a to při oslavě životního jubilea prof. Aleny Šrámkové, která je mimochodem slaví ve stejné době, jako je slavil (dnes již zesnulý architekt) John Hejduk, člen New York Five a dlouholetý děkan Cooper Union. Hejduk koncem šedesátých let minulého století k uctění oběti Jana Palacha navrhl a se studenty zbudoval známé plastiky Dům sebevraha a Dům matky sebevraha. (Se studenty je zhotovil v Atlantě kolega Jim Williamson v osmdesátých letech.) V roce 1991 Hejduk plastiky, inspirované verši básníka Davida Schapira, viz protější strana, věnoval Václavu Havlovi a československému lidu. Není nutno dodávat, že připomínka Palachovy oběti stála i u iniciace stále silnějšího vzdoru obyvatel proti léta trvající totalitě, který vyvrcholil 17. listopadu. Autorka budovy fakulty uvažovala o umístění plastik právě na piazzettě fakulty... Nakonec byly instalovány na Palachově náměstí, na dohled od Filozofické fakulty, kde Palach studoval.

Projekt The Rolling House vznikl z iniciativy děkana prof. Lábusa v Ústavu navrhování II v rámci Letní školy stavění na téma minimální mobilní stavba, pořádané ateliérem Seho. Realizace probíhala na nádvoří FA ČVUT na přelomu letošního října a listopadu. Studenti měli k dispozici řadu knih s Hejdukovými skicami a realizacemi a vybrali z nich dvě, které rozpracovali. Nakonec se rozhodli pro skicu z knihy Vladivostok od Hejdukovy spolupracovnice a editorky jeho knih Kim Shkapich. Poučili se také z dalších Hejdukových prací, zejména z katalogu k výstavě Práce v míčovně Pražského hradu (1991). Konzultovali také s Hejdukovou dcerou Renatou a jejím prostřednictvím s kolegy a pokračovateli Johna Hejduka.

Jednoduchá hmota stavby je doplněna pro dům symbolickými prvky, válcovým balkonem, větrníkem připomínajícím anténu a světlovodem ve tvaru komína. Vnější plášť tvoří plechové desky upevněné viditelnými spoji s přesným geometrickým členěním, zatímco vnitřní opláštění je z lakovaných překližek. Do otevřeného vnitřního prostoru vedou tři stupně, „hledíště“ pro pozorování hemžení na nádvoří školy. Vně i uvnitř je stavba černá, aby vynikla její tvarová bohatost a dobře se vyjímal na terakotové dlažbě. Jako řada jiných Hejdukových konceptů je dům mobilní. Podvozek je z produkce Fakulty strojní ČVUT, spolupráce mezi fakultami byla vzájemně obohacující přidanou hodnotou.

Zmíněné plastiky na Palachově náměstí, jež byly nejprve v dřevě instalovány v zahradě Pražského hradu, posloužily autorům jako vzory pro řešení detailů The Rolling House. Instalaci na FA ČVUT doprovází výstava Skici Johna Hejduka 90, instalovaná v levé fakultní dvoraně. K vidění zde bude do 2. 2. 2020.

S použitím zprávy Kateřiny Rottové a doc. Hany Seho.

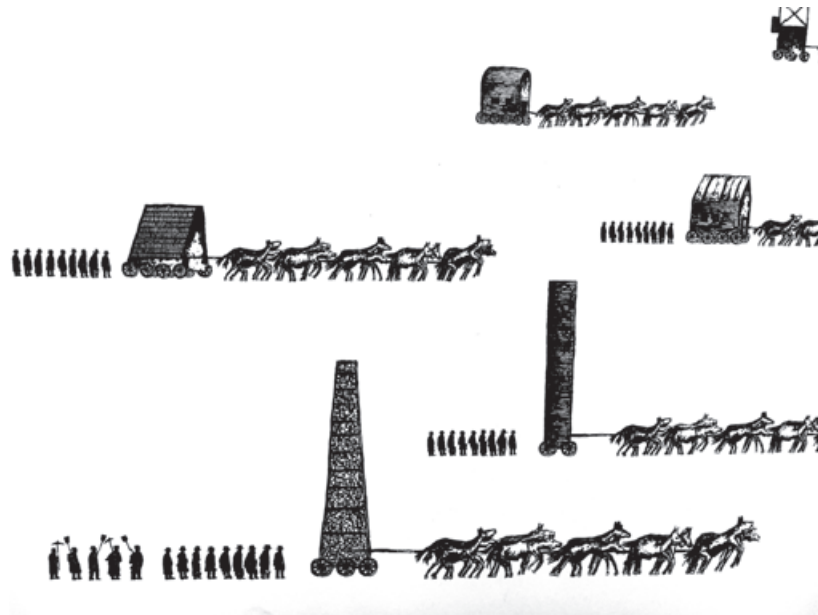
The Rolling House (pokračování). Spolupráce: Matěj Dědek, Pavel Halgaš, Vendula Hladoníková, Daniel Homola, Roman Hrabánek, Míša Chitovová, Kryštof Krupanský, Jan Podolka, Štěpánka Poučová, Jaroslav Smejkal, Pavel Struhař, Martin Tauer, Katarína Tomášíková, Sára Trojovská. Podklady: skica, kniha Vladivostok apod.

Výška, šířka: 5500 × 2500 × 2500 mm.

Konstrukce: dřevěné hranoly + osb desky, opláštění: ext. ocelový plech, int. vodovzdorná překližka

2019, Trvalý objekt na nádvoří NBD

Kresby John Hejduk

Pohřeb Jana Palacha

David Shapiro

*Když jsem začal s první meditací,
unikl jsem gravitační síle hmoty.
Zakusil jsem prázdnotu
a jsem již dlouho mrtvý.*

*Když byl můj hlas konečně slyšet,
má matka propukla v pláč:
Synu můj, drahý synáčku,
nikdy bych nevěřila, že se stane tohle.*

*Půjdu za tebou,
zaznamenal mikrofon uprostřed blátivé břečky.
Pršelo na domy,
sněžilo na policejní auta.*

*Astronauté plakali,
nelétali vzhůru, nic nezkoumali.
A moje vlastní matka měla odvahu, dívala se,
byl jsem mrtvý a bylo to tak správně.*

Z angličtiny přeložil Tomáš Míka

The Funeral of Jan Palach

*When I entered the first meditation
I escaped the gravity of the object,
I experienced the emptiness,
And I have been dead a long time.*

*When I had a voice you could call a voice,
My mother wept to me:
My son, my beloved son,
I never thought this possible.*

*I'll follow you on foot,
Halfway in mud and slush the microphones picked up:
It was raining on the houses:
It was snowing on the police-cars.*

*The astronauts were weeping,
Going neither up nor out:
And my own mother was brave enough she looked
And it was all right I was dead.*

David Shapiro

David Shapiro

Signatura básníka, dedikovaná redakci Alfý, 2017

SANITATION

70 71 144 145

HOUSING

36 37 114-127

HOUSE OF THE SUICIDE

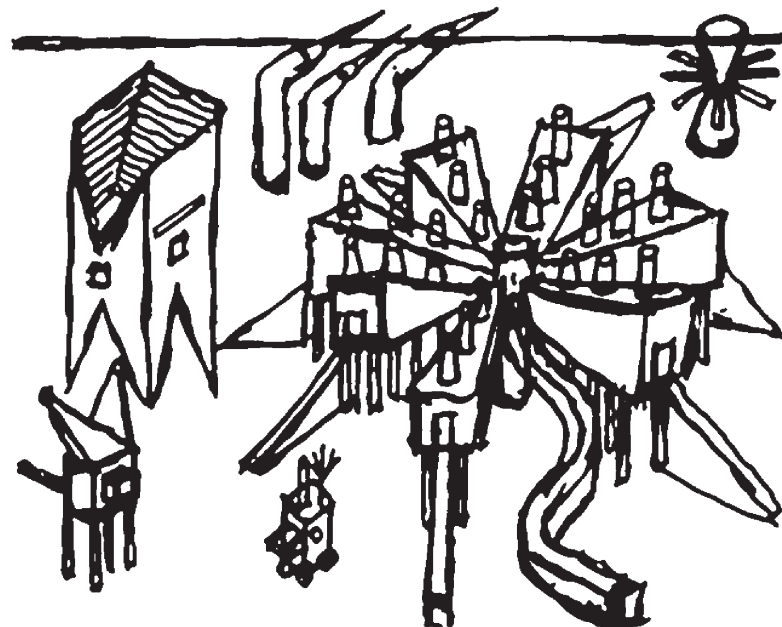
86 87 108 109

BUILDING OF THE INFORMERS

218 219

Kresby Johna Hejduka z výstavy na FA ČVUT

Miroslav Masák

Vladimír Šlapeta

Alena Šrámková

Milan Pavlík

Medaile FA ČVUT devíti osobnostem školy

U příležitosti oslav třiceti let svobody předal děkan Fakulty architektury ČVUT prof. Ladislav Lábus v úvodu besedy o sametové revoluci ve fakultní střední dvoraně medaili FA ČVUT v Praze významným pedagogům fakulty.

Prof. Ing. arch. Miroslavu Masákovi, dr. h. c.

● Za přínos novodobému vývoji Fakulty architektury po roce 1989 intenzivní spoluprací na úrovni členství a účasti v orgánech fakulty, ovlivňujících rozvoj fakulty v posledních třiceti letech.

● Za osobnostní příklad propojení odborné profesionality a občanské statečnosti, jako člověka angažujícího se aktivně a dlouhodobě ve věcech profesních i veřejných, včetně podpory rozvoje vzdělávání architektů a talentovaných absolventů.

Prof. Ing. arch. Vladimíru Šlapetovi, DrSc., Hon. FAIA

● Za ojedinělé zásluhy na mapování dějin a teorie moderní české a československé architektury zaměřené na období funkcionalismu a úspěšnou prezentaci a popularizaci naší architektury v mezinárodním měřítku.

● Za zásadní podíl na novodobém vývoji Fakulty architektury a Českého vysokého učení technického po roce 1989 díky jeho působení ve funkci děkana fakulty, díky jeho působení v Akademickém senátu fakulty a jeho podílu na vývoji Českého vysokého učení technického ve funkci prorektora.

● Za vliv na mladé architektky při pedagogickém působení na Fakultě architektury ČVUT a na Fakultě architektury VUT od počátku devadesátých let.

Prof. Ing. arch. akad. arch. Aleně Šrámkové

● Za enormní vliv na vývoj české architektury a společnosti v posledních padesáti letech vlastní tvorbou i pedagogickou, politickou, spolkovou, publikační a mediální činností.

● Za význam její tvorby při kultivaci novodobého vývoje české architektury ve vazbách na její kulturní hodnoty, pravdivost výpovědi, hledání smyslu a podstaty architektonické tvorby.

● Za vliv na mladé architektky při jejím pedagogickém působení na Fakultě architektury ČVUT od devadesátých let a pedagogickým působením v alternativních formách komunikace se studenty architektury před rokem 1989, nebo nepřímo působením ve Vědecko-umělecké radě a odborných komisích Fakulty architektury ČVUT.

● Za vliv na další vývoj Fakulty architektury a další generace architektů vzdělávaných na FA ČVUT svým návrhem Nové budovy.

Prof. Ing. arch. Milanu Pavlíkovi, CSc.

● Za přínos v bádání v oblasti dějin architektury a stavebně-historických průzkumů, za významnou aktivitu v oblasti péče o kulturní dědictví a přesvědčivé uplatnění v řadě realizovaných památkových projektů.

● Za působení na Fakultě architektury ČVUT v roli pedagoga, vedoucího ústavu a v vedení fakulty v devadesátých letech

Stanislav Makarov

Oldřich Ševčík

Miroslav Šik

Doc. PhDr. Oldřichu Ševčíkovi, CSc.

- Za přínos novodobému vývoji FA ČVUT po roce 1989 jeho tvůrčím i pedagogickým působením založeným na podpoře kritického myšlení.
- Za spoluutváření diskursu akademického prostředí a s tím související mimořádnou vstřícnost a ohleduplnost při předávání vlastních znalostí a zkušeností.

Prof. Ing. arch. Miroslavu Šikovi, dr. h. c.

- Za vliv na vývoj architektury v mezinárodním měřítku, vytvořením svébytného konceptu Analogické architektury, spojeného s rehabilitací nemodernosti, a uplatněním sociálních aspektů v architektonické tvorbě.
- Za dlouholetý vliv na mladé architektky na ETH Zürich a ETH Lausanne i na Fakultě architektury ČVUT a nyní na Akademii výtvarných umění v Praze.
- Za formování celé generace mladých architektů během jeho působení na Fakultě architektury ČVUT i za následnou spolupráci s fakultou působením v její Vědecko-umělecké radě a odborných komisích.

Prof. Dr. Ing. Martinu Kubelíkovi, M. A.

- Za metodologický přínos k architektonickému výzkumu a za charismatické pedagogické i tvůrčí působení na Fakultě architektury ČVUT v devadesátých letech, kdy zde na obou platformách i v orgánech fakulty přinášel podněty a inspirace při hledání principů svobodného myšlení a bádání.

Ing. arch. Stanislavu Makarovi

- Za vliv na formování nové mladé generace architektů, iniciovaný jeho působením na Fakultě architektury ČVUT v devadesátých letech, a za jeho přímý vliv na studenty během jeho působení v roli vedoucího ateliéru.

Prof. Ing. arch. Josefu Pospíšilovi, CSc.

- Za přínos v zavádění a rozvoji modelového projektování a aplikace CAD v procesu navrhování staveb, za autorství řady monografických studií k teorii modelového projektování a za založení Ústavu modelového projektování MOLAB na Fakultě architektury ČVUT.
- Za jeho působení v roli pedagoga, vedoucího ústavu i ve vedení Fakulty architektury ČVUT v devadesátých letech.

Architektura a fakulta zítra

- 1/ Jak bude vypadat architektura a naše škola za deset let?
- 2/ Jak byste popsal změny, ke kterým dojde v nastávající dekádě a/ v architektonické profesi či na architektonické scéně, b/ v architektonickém vzdělávání?

Tyto otázky obdrželi z bulletinu Alfa laureáti ocenění medailí FA ČVUT před třemi lety, v roce 40. výročí samostatné Fakulty architektury ČVUT. S cílem udržení kontinua oslovuje redakce letošní laureáty téhož fakultního ocenění stejnou otázkou. Ne všichni se mohli ceremoniálu dne 11. 11. 2019 zúčastnit – a také odpovět. Došlé reakce Alfa publikuje v plném znění.

Arch. Stanislav Makarov

Budoucnost je těžko předvídatelná, ale vidím stín nebezpečí umělé inteligence. (Dobrý sluha, ale zlý pán.)

Protilek: poezie. **Záchrana:** intuice.

Prof. Miroslav Masák

1/ Deset let je pro změnu architektury nepatrný čas. I pro školu, ale doufám, že děkanem bude znovu Zdeněk Závrel nebo Láda Lábus.

2a/ Na scéně bude pokračovat přirozený nástup mladých architektů. Ku prospěchu by bylo, kdyby teoretici od psaní knížek odskočili i ke konkrétní kritice.

2b/ Mohlo by dojít k většímu vyvážení pohodlného předávání znalostí s obtížným rozvíjením talentů budoucích osobností. A snad už dojde ke změně financování škol, ke snížení počtu studentů a zpřísnění jejich výběru.

Doc. Oldřich Ševčík

Jaká bude architektura za deset let? Stručně: Taková, jaká je již dnes připravována developery a ateliéry. Přítomnost je obsazena rolí „*být funkcí budoucnosti*“ – takže těch deset let není vzdáleno, je tu již s námi. Podstatné vidím ve stále se stupňujícím „*útěku do budoucnosti*“ (Max Weber) s tím vším, co tento jev moderny až do dnešních dní provází. Žádné velké překvapení: Realizace, v nichž se bude manifestovat hightechnology, se proloupe ekologickými aspiracemi a stavby na opačném pólu se obezřetně sblíží s high-tech. To již probíhá a má své výsledky (mimochodem na plně soběstačných výškových stavbách v Londýně a Číně participuje i absolvent naší fakulty). Použití nových materiálů, technologií a masivní rozvinutí možností spjatých s počítači nás nadále vede do budoucnosti s větší silou než všechny manifesty a teorie. To, co by mne překvapilo, by bylo zklidnění vývoje, zmírnění tlaku asijských zemí. Potřebná „*zdrženlivá uvolněnost*“ (Gelassenheit) v cílech a technologiích bude nadále prohrávat s prestižním stavěním.

Změny v architektonickém vzdělávání? Obor architektury je setrvale na cestě sebepoznávání, objevuje sám sebe, svoji roli – to zůstane do dalšího desetiletí. Tato role se stane jen naléhavější. Důvod? Dnes je ohrožen nejen biotop, ale i „archi-top“ – architektura zaplavuje zemi jako ekologická vrstva (H. Klotz). Každý obor se na své úrovni musí snažit minimalizovat rizika. I od architektury se v dalším desetiletí očekává potřebný *terapeutický impuls*. Navrhování je *kulturní praxe*, proto lze předpokládat *vzestup cíleného mnohooborového humanitního vzdělání* pro architekturu, které posílí snahy o porozumění kulturně-civilizačnímu parametru architektury v pozdně moderní době. Co bude z tohoto hlediska jedním z cílů vzdělání architektů? Připravit architekty a urbanisty na *vyvažování kultury a techniky, které se odehrává v architektuře a je vystaveno ekonomickým imperativům a kalkulačnickému myšlení*. Kdybych mohl otázku upravit na – *jaká by měla být architektura v dalším desetiletí v zájmu nastupujících generací* – napsal bych text, který by ze mne udělal ideového bratra Greta Thunberg, této sv. Jany z Arku věku ekologické krize. Vážně: Začínáme žít v době očekávané velké transformace západní společnosti, odtud otázka ke každému architektovi a urbanistovi: *Jaký svět se ustavuje v soudobé architektuře?*

Prof. Vladimír Šlapeta

1/ V budoucnu lze očekávat zvýšenou aktivitu globálně působících star-architektů na úkor domácí architektonické komunity.

2/ České školy architektury, je jich už devět, pět v Praze, dvě v Brně a školy v Liberci a Ostravě, zatímco za první republiky jich bylo pět – AVU, ČVUT, německé techniky v Praze a v Brně a k tomu UMPRUM, která však tehdy neměla pozici vysoké školy, a po roce 1945 jen čtyři – AVU, VŠUMPRUM, ČVUT a VUT, produkují stovky absolventů ročně, avšak na účet kvality. Tolik talentů nemáme. Tento trend se zřejmě nepodaří zastavit. Přes určité tendence směřující k virtuálnímu vzdělávání zůstane rozhodujícím osobní kontakt posluchače a učitele a přímé předávání zkušeností a vůbec nejlépe prostřednictvím „learning by doing“, tedy spoluprací ve špičkových ateliérech u nás i v zahraničí.

Beseda k listopadu 89 ve střední fakultní dvoraně 11. 11. 2019

Bohatý program soiré obsahoval komentovanou návštěvu výstavy dokumentární fotografie z listopadu 89 v galerii stavební fakulty a odhalení sochy The Rolling House na fakultním nádvoří vytvořené studenty z ateliéru Seho podle skic Johna Hejduka. Ve střední dvoraně předal poté děkan prof. Ladislav Lábus medaili FA ČVUT devíti osobnostem školy a zúčastnil se křtu knihy 30 let svobody vydané fakultou. Besedu o odkazu sametové revoluce uvedlo kytarové sólo Prokopa Tomáška a korunoval koncert dua Vladimír 518 & Sifon.

Z myšlenek účastníků

Pozvaní: Mirko Baum, Radim Boháček, Tomáš Ctibor, Tomáš Hradečný, Luděk Jasiok, Jan Kupka, Ladislav Lábus, Tomáš Novotný, Tomáš Pejpek, Antonín Pokorný, Petr Rezek, Kryštof Hajn, Martin Rajniš, Vladimír Šlapeta, Alena Šrámková, Zdeněk Zavřel. A studenti FA ČVUT napříč ročníky. Moderace: Adam Gebrian

Oldřich Ševčík přebírá z rukou děkana Ladislava Lábusa medaili FA ČVUT. Foto Jiří Ryszawy

Hovoříme o odkazu listopadu. Co mají znát ti, kteří během sametové revoluce nebyli ještě naživu?

Co by měli studenti vědět? Hlavně by měli věřit tomu, že pravda zvítězí. Stejně přesvědčení měli ti, kteří do toho v listopadu šli naplno a neváhali. A ať neposlouchají ty, kteří hovoří o beznaději. **Miroslav Masák**

Nelze zapomenout, že totalitní režim byl krvavý. Jsou i ještě krvavější – například ten, který poslal tanky na své studenty na náměstí Nebeského klidu. Musíme se den co den bránit tomuto nebezpečí, protože v režimu, v němž žijeme, jsme chvílemi od tohoto nebezpečí vzdáleni jen nepatrně. **Luděk Jasiok**

Prvních patnáct let jsme spoléhali, že láska a pravda zvítězí, a mezitím se objevily nové síly, s kterými jsme nepočítali. A to je důvod, proč po třiceti letech nedělám architekturu, ale politiku. A chtěl bych vás přesvědčit, hlavně mou generaci, ti mladší za námi budou už otevřenější, aby se politiky nebála. Vždyť v politice se bude rozhodovat o tom, jak ten náš osud bude vypadat v příštích desetiletích. **Tomáš Pejpek**

Uvědomuju si, že na podobnou situaci nejsme připraveni. A málo se na ni latentně připravujeme. Příprava tkví v tom, že spolu lidé komunikují a hledají společné odpovědi na obecná témata. Například respekt k pravdě, jednoho k druhému. Jakousi principiální shodu v tom, co si myslíme, že je dobře, a co je špatně. **Tomáš Ctibor**

Pravda je filozoficko-teologický terminus technicus. Je v neustálém pohybu. Na Pražském hradě působili v roce 1600 dva chytří lidé: Tycho Brahe a jeho asistent Johann Kepler. Oba měli diametrálně rozlišné názory na pravdu. Brahe tvrdil, že se všechno točí kolem Země, a Kepler naopak byl heliocentrik. Pravda vítězí, bylo folkloristické heslo, které najdete krásně vyšitě na prezidentské vlajce, a kdo pod tou vlajkou dnes sedí, všichni dobře víme... Mimochodem moderní fyzici mívají každoroční konference a na každé se vždy diskutuje nová pravda...

A ještě k poselství příštím generacím. Vidím dvě velká období: první kolem roku 68, kdy nás pozoroval celý svět s nadějí, protože demokratický socialismus byl krásný pokus. Pokus třetí cesty. Jak skončil, víme. A potom konec osmdesátých let, kdy nás svět pozoroval, co jsme to za ohromný národ, když si zvolíme básníka prezidentem. Co se stalo a děje potom, také víme. Tyto skutečnosti by si nastupující generace měla uvědomit. **Mirko Baum**

Čekali jsme na moment, kdy se budeme moci toho traumatu z roku 68 zbavit. Komunismu se podařilo rozbit společnost na atomy. Zmizel Skaut i Sokol... atd. Každý jsme stál sám za sebe. A za celých třicet let jsme se nenaučili spojovat své okolní pravdy. Chci ještě připomenout, že co se stalo v roce 89, je součástí celosvětového procesu. I my jsme jeho součástí. A tohle pochopit a vstřebat bude pro českou společnost dost pracné. **Zdeněk Zavřel**

Někdo naši dnešní situaci nahlíží pesimisticky, ale přítomným studentům se takovou dnešní situace nezdá. Jsou dostatečně svobodní – a mohou si tuto svobodu užít i ve škole; jejich představitelé ve Spolku posluchačů architektury nebo v Akademickém senátu se mohou kdykoli setkat s děkanem či s kýmkoli z vedení školy a problémy diskutovat jak směrem dovnitř školy, tak směrem ven z fakulty. **Student a člen Akademického senátu FA ČVUT Josef Holeček**

Svoboda končí zjištěnou servilitou vůči autoritě. Pravda vzniká tím, že se člověk rozhodne správně. **Jan Kupka**

Foto zde a na straně 9 Jiří Ryszawy

Listopad byl úžasným zážitkem – ale vykoupeným tím, že člověk žije dvacet nebo čtyřicet let v nesvobodě. Ale není tenhle obraz černobílý... V osmašedesátém to vypadalo, že se dožijeme něčeho lepšího... Bohužel to nedopadlo. Euforie z listopadu nemohla pokračovat, to by byla permanentní revoluce. **Ladislav Lábus**

Jsem rád, že jsme se tu mohli sejít a že si můžeme povídat. Pravda vítězí je asi trochu zjednodušující heslo. A neměli bychom na to spoléhat jako na samozřejmost. Protože identita a identifikace něco stojí. A tak, jak si nasloucháme na fakultě, bychom si měli víc naslouchat také vůči veřejnosti. Abychom ve společné debatě dokázali nacházet shodu v tom, co je a co není pravda. **Student, náčelník Spolku posluchačů architektury Vojtěch Rudorfer**

Myslím, že doba normalizace před rokem 89 je hodně podobná dnešní normalizaci poměrů... Občas slyšíme hlasy, které tvrdí, že vědí, kde je pravda a kde pravda není. Ale každý z nás v sobě nosí dobro i zlo. A každý den je pro nás soubojem zla s dobrem. Ani já sám nejsem jen dobrý, i já mám své pochyby a musím se kontrolovat, abych nacházel pravý význam těch slov. **Vladimír 518**

Poz. red.: K pojmu normalizace viz s. 29 v čísle

Padesát let jsme žili ve svobodě a padesát let v nesvobodě. Dnešní doba se liší od předchozí mj. tím, že architekti mohou dnes svobodně vykonávat svou profesi. A nemusí být odkázáni na práci v projektovém ústavu, což hrozilo každému, kdo z nějakého důvodu přišel o svou legitimaci člena nějakého výtvarného svazu. Každý den svým postojem se rozhodují, jestli podepisují Chartu nebo Antichartu. Každou svou čarou, každým svým přístupem se stávají chartistou nebo antichartistou. A to vše se do nás vписuje, a tak ovlivňujeme to, co je našim produktem. **Ladislav Lábus**

Alena Šrámková, vlevo Vladimír Šlapeta, vpravo Miroslav Masák

Havel neřekl, že dobro a láska zvítězí, ale že musí zvítězit. Tím nás nasměroval do budoucna, ale také nepřímě řekl, že se musíme sami snažit, samo od sebe vítězství nenastane. **Jana Tichá**

V srpnu k nám do malého města přijel autobus s nějakými lidmi, vyložil je, měl zatemněná okna a zase odjel. Nechal pasažéry, ať se dostanou zpět do Prahy, jak chtějí. Potom listopad – studenti přijíždějí s různými tiskovinami a letáky, jak si je opsali na stroji apod. A lidé u piva v té hospodě namítají: co nám to sem vozíte? Co je nám do toho? I tihle lidé žijí mezi námi. Jen se dnes jinak chovají... **N. N.**

Naše schopnost operovat a být nějakým způsobem soběstačný, se zvýšila. Nicméně naše reprezentace nám dělá v Evropě ostudu... Ale ten vývoj je zákonitý a nikoli náhodný. V západním hospodářském systému totiž není nic jiného možné: a tak vítězí oligarchové. Každá moderní společnost generuje ze dvou třetin peníze z kapitálu. Dilema mezi prací a kapitálem se snažil řešit Marx, ale neuspěl... V šedesátých letech se zdálo, že budeme schopni zreformovat socialismus. Že budeme schopni alternativy. Současný

systém je nastavený tak, že jediným kritériem jsou peníze. Náš pokus alternativy, třetí cesty, tenhle pokus se už opakovat nepovede, leda s velkým krveprolitím. Samozřejmě že to je i naše věc. Jme součástí té třetiny. Třetiny, která generuje národní důchod prací. **Mirko Baum**

Hovoří se tu o naději. Není samozřejmě. Musíme o ní bojovat; je to těžká práce. A když víme, že absolutní pravda, jak už to bylo řečeno, neexistuje, a každý musí nést svou odpovědnost.

Vzpomínám na jednu větu z prvního listopadového sněmování nové Obce architektů. Někdo prohlásil, že by se každý z nás měl podívat do zrcadla. A ještě něco: Když jsme v listopadu schůzovali každý večer v Občanském fóru architektů v Letenské, vždy sezení končilo tím, že Kosta Doubner četl pasáž z bible...

A taky vzpomínám na jednu polistopadovou výstavu ve Vídni. Architekt Spalt mi povídá: čekají vás těžké časy. Protože ten posun je velice malý. Ale o všechny pozice ve státě bude veliký souboj. Výsledky nebudou ze dne na den, bude to souboj dlouhodobý... A teď ta štafeta přechází na vás, mladé.

Vladimír Šlapeta

Tzv. normalizace sedmdesátých let a současné znornálnění našich poměrů po listopadu je něco naprosto odlišného. My jsme byli tehdy zcela bezmocní. A dnes – například děti, které vedou Milion chviliek pro demokracii, vážně pochybují o tom, jestli je vhodná doba na demonstrace... Mně se zdá, že to je prima, že se rozhodli pro. Je v tom odvaha a vážím si toho. A jestli se někdo cítí v dnešní době bezmocný, jak jsme se cítili my za normalizace v sedmdesátých letech, ať si uvědomí, že si za to může sám. A každé ráno ať se podívá do zrcadla, jak už tady bylo řečeno, a v tom zrcadle ať se doví, jestli měl včera udělat, co udělal. **Zdeněk Zavřel**

Vytvářejme společenství, taková například jako my za bolševika. Vytvářeli jsme skupinky, třeba Zlatí orli apod. Když jsem třeba dorazil na Moravu, okamžitě jsem se zasunul do nějakého networku lidí, kteří přemýšlejí jako já a mají podobné zájmy. Protože když budeme mít dostatečně vybudovaná společenství, obstojíme i před tím globálním kapitálem.

A to je ten můj vzkaz dnešním studentům. **Tomáš Ctibor**

Výběr redakce Alfy

Vlevo Petr Rezek, Martin Němec, Tomáš Pejpek; vpravo nahore Mirko Baum; dole vpravo Petr Urlich
Foto Jiří Horský

Přítomnost minulosti

První svobodný orgán FA ČVUT 1989

Motto

[...] *Pro dnešní mladou generaci představuje listopad 1989 už jenom pár hesel, probleskujících z nepoznatelné temnoty primitivní doby dávno zmizelého světa bez počítačů, internetu, mobilních telefonů a sociálních sítí. Ta „temná“ doba jim prostě nemá co sdělit. Proměnil se svět, do „historie“ nenávratně zmizelo Československo i komunismus. Zdánlivě s tím „zmizelým“ světem nemohou mít nic společného. Jenomže právě v něm jsou jejich kořeny – jediné kořeny, které kdy budou mít. Zajímají se o ně? Nebo jim, jako všem generacím před nimi, stačí jen dojmavé historky o cinkání klíči a vítězství pravdy nad lží a nenávistí? Nikdo nemůže popřít, že jsme v té chvíli byli svědky zázraku. A bez ohledu na všechno, co se nepovedlo, ten zázrak pokračuje. Poprvé v moderních dějinách – tedy přinejmenším od národního obrození – se nemusíme vymlouvat na cizí moc či zavinění. Za všechno si můžeme sami. Za všechno dobré – i za to nedůstojné a špatné. A nikdo jiný to za nás nezmění. Ejhle, svoboda. [...]*

Jan Urban, Anatomie zázraku, Aktuálně, 25. 8. 2019

Autor je spoluautorem koncepce i názvu Občanského fóra, od ledna do června 1989 OF vedl.

1989–2019

Letošní oslava resuscitace občanské svobody připomíná studentům i kantorům mj. také znovuvymezení hranic akademické půdy. Otevřená, svobodná společnost i nedotknutelné akademické území představují spojitě nádoby...

I ve světě Fakulty architektury ČVUT v listopadu a prosinci 1989 kráčely – podobně jakove Špalíčka u Občanském fóru – velké malé dějiny. V pěnách dní se tvaruje podoba budoucího vedení profesní školy – fakultní Akademická rada, ztřířejší Akademický senát. Listopadový výbuch dovede „rebely“ a fakultní vedení k provozování mírové dohody: Proměnu největší profesní vzdělávací instituce v ČSR (tehdy ještě ČSSR) povede třetina zástupců nově ustavené Obce architektů, vytlačující komunistický Svaz českých architektů z Letenské ulice do zapomnění, třetina rebelující studenti a třetina pedagogové náhle „staré“ FA ČVUT. [Kompletní jmenovité složení – viz závěr článku, pozn. red.] Návrat do známých dějů převratového kolotání hodlá Alfa využít ke kritické reflexi uběhlého třicetiletí. Zapomenuté aktéry vyvoláváme tedy z pomyslného záhrobní zpátky na veřejnou scénu. Cíl je jediný: myšlenkové souřadnice architektonické situace ČR 1989–2019.

Sedm tázání členům Akademické rady FA

1/ Kterou hodnotu vedle „znovuobjevené“ svobody považujete za nejcennější výdobytek listopadu 89, jenž ovlivnil svět architektury či (a) profesního vzdělávání?

2/ Kdybyste dostal šanci zrevidovat svůj tehdejší postoj a/ ve vztahu k vnějšímu světu, b/ k odbornému segmentu, změnili byste něco?

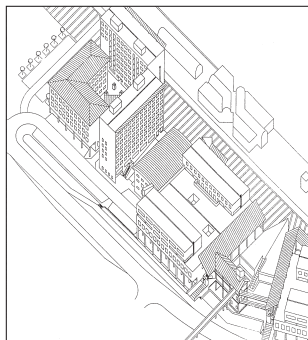
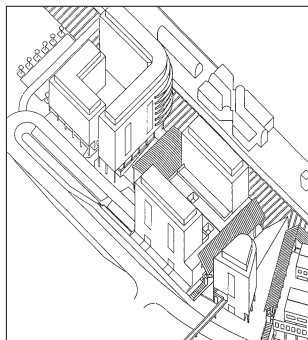
3/ Při pohledu na současnost: je podle vás něco k „nápravě určitého nedostatku či pochybení“ v oblasti architektury či odborného vzdělávání jako důsledku listopadového převratu?

4/ Mohli byste porovnat stav současné profesní diskuse s odbornou diskusí v období osmdesátých let minulého století?

5/ Co bylo pro vás nejvýznamnějším okamžikem sametové revoluce, na který nikdy nezapomenete?

6/ Zaznamenal jste u sebe během listopadového převratu či po něm strach? Může jít například o obyčejnou živočišnost (z hrozícího krveprolití), ale také o obavu z podvyživené vědomostní či kreativní připravenosti na náhlé otevření (mezinárodní) scény či z jiného osobního selhání uvnitř svobodně proudících sil či strach z převážení „údolní“ nevolnické mentality v procesu konstruování mechanismů demokracie apod.

7/ Traduje se, že architektura zrcadlí „ducha doby“. Mohli byste uvést příklad architektonické realizace, která podle vás nejlépe odráží ducha doby a/ předlistopadové, nebo b/ listopadové, nebo c/ polistopadové?

Autor: Tomáš Brix, Nové Butovice před rokem 1989 a současný stav (Tomáš Brix)

Předlistopadové – Havlíčkovská sorela, Sv. Vít, polistopadové – Sv. Václav v Olomouci (David Helcel)

Členové Akademické rady FA ČVUT

Doc. Tomáš Brix

Tehdy zástupce Obce architektů

1/ Neomezený přístup k informacím všeho druhu včetně možnosti volného pohybu po zeměkouli. Touto cestou si lze utvořit vlastní nezávislý názor na chod světa. Nezbytným předpokladem je ovšem i všestranně „otevřená mysl“.

2/ Mezi fungováním totalitního režimu a otevřené společnosti je značný rozdíl. Ten má vliv i na způsob tvorby architektury, která je hluboce svázána s chodem společnosti. V tomto smyslu pokládám za nejobtížnější adaptaci na změněné podmínky.

3/ Vlastností svobodného prostředí ve výuce je i možnost volby intenzity studia. Tento efekt vedl k většímu rozptýlu kvality vzdělání v kladném i záporném smyslu.

4/ S věkem člověk ztrácí potřebu třibení názorů diskusí. V každém případě jsou myslím profesní vazby ve smyslu výměny názorů na tvorbu mezi architekty výrazně slabší z důvodu konkurenčního prostředí.

5/ Pocit společného cíle s ostatními lidmi. S odstupem doby se ukazuje, že život v „koncentračním táboře socialismu“ vlastně mnohým vyhovoval.

6/ V roce 89 jsme si podřízli větev, na které jsme seděli; následoval pád do neznáma. Nová situace přinesla množství náročných a stresujících poloh, které se stupňovaly v důsledku postupného vpádu světa do našeho dříve uzavřeného prostředí. Myslím, že jsme se dokázali adaptovat každý po svém k vlastnímu prospěchu. Mnozí však dokázali v nových podmínkách nabídnout nic nebo jen málo a cítí se podvedeni. Výsledkem je dnešní postrevoluční kocovina, ta však brzy pomine působením mládeže.

7/ Nejlépe odrážejí ducha doby moje vlastní realizace před i po roce 89. Obrázky ilustrují změnu v tlaku na využití území. Půdorysné řešení dané dlouhodobě stabilizovanými urbanistickými vazbami z osmdesátých let v okolí stanice metra Hůrka v Nových Butovicích zůstalo zachováno. Realizováno bylo v devadesátých letech řešení s větším počtem bytů, které více odpovídá výhodné poloze u stanice MHD.

Autor: Tomáš Brix, investor: NAVATYP, kapacity: 200 bytů a obchodní vybavenost v parteru, příslušná parkovací místa.

Listopad 1989: architekt zaměstnanec, listopad 2019: architekt soukromník.

David Helcel

Tehdy student FA ČVUT

1/ Nadevše je ta možnost otevřít svá srdce, ale i své rány – proto často ten hnus – ovšem vše je na té nejlepší cestě – rány se zacelí a budeme vzkvétat.

2/ Ne – upřímně.

3/ Viz ad 1/.

4/ Viz ad 1/.

5/ Nemám okamžik, je to déledobý pocit – „husí kůže“, co přetrvává.

7/ Svatý Vít – symbol pro všechny doby – duchovní podstata světa se nedá potřit, předlistopad – havlíčkovská sorela / listopad-svatý Vít v Praze / polistopad – svatý Václav v Olomouci.

1989: student FA ČVUT, 2019: architekt na volné noze

Předlistopadové – proměny Mostu (Zdeněk Holzel)

Zdeněk Holzel

Tehdy zástupce Obce architektů

1/ Svobodu nic nepřebije. Vysvětlování, jaké to je, když chybí, mám nacvičené u dcery v Austrálii: jednoduše to vysvětlit nejde. Ale čím déle se svobodou jsme, uvědomuji si víc a víc, že ji musím provázet odpovědností.

2/ V té první Akademické radě (s Hubáčkem, Línkem, Rajnišem) jsem byl překvapený hlavními tématy studentů: Ne jak studovat, ale uvolnit docházku (chodit kdy chci) a přestěhovat školu z odlehlých Dejvic do centrální Prahy (s hospodami, divadly a tak). Mluvílo se o kasárnách na náměstí Republiky, které zrovna armáda opouštěla. Vůbec jsem pro to nebyl. Tak to bych dnes revidoval takto: Slíbil bych jim to, aby slyšeli to, co chtějí, a nebyl protivný. Slibem nezarmoutíš.

A pak mě překvapilo (a stále překvapuje), kolik lidí současně s těmi bohubímy (a zjevně morálními) postojí ke společnosti nezapomínalo (a stále nezapomíná) na sebe. Příklad: student – radši nejmenuju – nabídl tehdejší Obci architektů propagaci na amerických univerzitách – ta mu cestu zaplatila, vybavila ho i penězi. Po několika návštěvách těch univerzit nám napsal, že propagovat nebude, protože tam zůstane...

3/ Nic mě nenapadá.

4/ V sedmdesátých a osmdesátých letech bylo samozřejmě obtížné shánění informací – oproti dnešnímu instantnímu internetu (zase si to dnes těžko představit). Diskuse byla jednodušší – oni a my. Z toho pramenila větší semknutost a porozumění uvnitř komunity. Ovšem také vědomí závažnosti (je tu opět ta odpovědnost).

Současná diskuse je poučenější, bohatší. Zato nemá tu tíhu neodvratnosti. Vzápětí se objeví nový názor.

5/ Osobní: 17. listopadu uprostřed koncertu v Obecním domě ohlásili, že policie bije na Národní děti, a koncert skončili. Cestou domů na Národní zbytky bitvy, boty. Doma rozklepaná vystrašená gymnaziální dcera Eliška pod peřinou – byla s průvodem na Národní.

6/ My jsme s Honzou Kerelem asi měli čuch: v létě 1989 jsme po 12 letech podali výpověď z Pražského projektového ústavu (a nevěděli, kam půjdeme). Výpovědní lhůta končila koncem listopadu. Tedy to, co se dělo, přesně pasovalo na naše očekávání radikální změny. Strach v tom určitě nikdy nebyl, ale uvolnění.

7/ a/ Předlistopadové: zbourání starého historického a znovupostavení nového města Mostu a jeho zmapování Jiřím Ševčíkem.

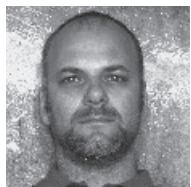
b/ Listopadové: tak rychle přece nic nejde.

c/ Polistopadové: škála a mnohost všech těch nových staveb.

Listopad 1989: zaměstnanec Pražského projektového ústavu. Čas od času zašel bolševický ředitel Mouček a ponoukal: přece nezůstaneš u prkna? Musíš řídit lidi! (a vstoupit). Já vždy odpovídal, že moje ambice je právě projektovat, listopad 2019: projektuju stále a dodnes, jen ve své firmě AHK architekti.

Předlistopadové – Jižní Město, polistopadové – Miluničův obytný soubor Hvězda, Petřiny, AHK architekti, obytný soubor Nová Harfa, Vysočany (Tomáš Hradečný)

Doc. Tomáš Hradečný

Tehdy student FA ČVUT

1/ Vezmu-li svobodu jako samozřejmý předpoklad všeho dalšího dění, aniž bych se zabýval jejími významy, výklady a důsledky jejího užívání, potom v zúženém světě našeho Česko-Slovenska vnímám na poli architektury jako největší výdobytek možnost realizovat architektonické soutěže. Svobodnou soutěž chápu i jako součást profesního vzdělávání. Vždy mě znovu překvapí, jak zdravým instrumentem architektonická soutěž je. Kritikové (někdy zčásti oprávněně) tvrdí, že vede k průměrnosti výsledků, a tím ztrácí na významu. Nesouhlasím. I průměrný výsledek průměrné architektonické soutěže bude výrazně vyčnívat nad trapnou úroveň stavební produkce v Čechách.

2/ Otázka navozuje představu, že něco mohlo být výrazně jinak. Nezapomínejme však na zásadní problém naší společnosti – období po únoru 48 osnovali muži narození za Rakouska, ale formovaní první republikou, období po srpnu 68 ovládli soudruzi, kteří obstáli v letech poválečných, období po listopadu 89 bylo vítězstvím osob, jejichž charakter se utvářel za normalizace. Tato neúprosná logika napovídá, že na jiný typ změny prostě nebyl materiál.

3/ Domnívám se, že nejen na poli architektury a vzdělávání, ale v celospolečenském měřítku je tu jedna klíčová chyba – tou je kontinuita komunistických zákonů, která v nás uchovala nejhorší stereotypy předlistopadové doby a je jednou z příčin naší neveselé současnosti.

4/ V osmdesátých letech jsem coby student teprve začínal vnímat, že nějaká profesní diskuse existuje. Byly to takové ostrůvky v bezútešném moři. Dnes je diskusní

platforma mnohem širší, překračuje hranice a v zásadě nemá cenzora. Mám pocit, že tehdy se nepřítel schovával za plánované socialistické hospodářství. Dnes je vidět, že jsme si jím spíše sami, ale ze setrvačnosti si jej hledáme v Evropské unii. Naše mentalita je nastavená k boji proti nepříteli namísto soustředění energie na hledání a definici společných hodnot, na jejichž základě se můžeme pozitivně vyvíjet.

5/ Ten okamžik má v sobě těžko vysvětlitelný a ještě hůře pochopitelný význam. Jde o chvíli, kdy Federální shromáždění Československé socialistické republiky, plné komunistických poslanců, jmenovalo Václava Havla prezidentem...

6/ Měl jsem tehdy spíš opačný pocit. A sice relativně krátké euforické období, kdy předchází všudypřítomný strach ze ztráty zaměstnání, vyhození ze školy, z povinné vojenské služby, ze šikany, z ponížení, ze závislosti na cizí moci, tenhle všechen strach byl vystřídán nadějí a vírou v lepší budoucnost beze strachu. Lidé na opačné straně prožívali zřejmě opačné pocity. Posléze tohle krátké období na obou stranách skončilo.

7/ a/ Jižní Město, **b/** Miluničův obytný soubor Hvězda na Petřinách, **c/** Obytný soubor Nová Harfa.

Listopad 1989: student 2. ročníku FA ČVUT, **listopad 2019:** architekt, vedoucí ateliéru Ústavu navrhování I FA ČVUT.

Předlistopadové – Autobusové nádraží v Havířově, polistopadové – „podnikatelské baroko“ (Luděk Jasiok)

Luděk Jasiok

Tehdy student FA ČVUT

1/ Kvalita a pestrost pedagogů, respektive architektů, kteří svůj profesní život spojili s působením na školách s architektonickou výukou. Jen respektovaní a kvalitní architekti mohou mít respekt a mohou být vzory svým studentům.

2/ Ve vztahu k vnějšímu světu bych tehdy rád disponoval menší naivitou, vyšší mírou racionality, ale také vyšší mírou radikalismu. Ve vztahu k odbornému segmentu bych zpětně rovněž ocenil vyšší míru racionality a nižší míru osobní naivity.

3/ Domnívám se, že architektura včetně odborného vzdělávání a osobnostních i profesních kvalit profesionálů i amatérů, zabývajících se touto činností, je odrazem společnosti, státem ve státě. K nápravě je toho dle mého tedy opravdu hodně.

4/ Odborná diskuse v období osmdesátek byla v globálu samozřejmě poplatná totalitnímu režimu a omezujícím podmínkám z toho vyplývajícím a podle mě nemá smysl o tom vůbec hovořit.

Pochopitelně existovaly výjimky, jako byla například „podzemní“ Zlatá škola architektury či osobní nasazení a odvaha jednotlivců.

A stejně pochopitelně je současná profesní (a jakákoli jiná) diskuse adekvátní míře svobody, kterou máme k dispozici nyní.

Volný přístup k celosvětově propojené síti informací na internetu včetně téměř svobodné možnosti ovlivňovat jeho podobu či obsah a svobodně publikovat je navíc něco, co je tak radikálně odlišné od technických a technologických možností a dokonce konceptu výměny informací či komunikace mezi lidmi jako celku let osmdesátých, že můžeme

směle uvozovat, že samotná existence World Wide Webu a technologický skok posledních zhruba 25 let změnily kulisy mnohem radikálněji než konec osmdesátek v Evropě.

5/ V životě jsem opravdově plakal jen asi třikrát. A dvakrát z toho v období sametové revoluce.

Poprvé na Fakultě architektury beznadějně a usedavě dole ve sklepě v Molabu, v noci někdy koncem prvního týdne po 17. listopadu, kdy jsem smrtelně unavený a na pokračí osobního kolapsu viděl díky technice a odvaze profesorů a asistentů Molabu na videu záznam masakru na náměstí Nebeského klidu. Na tanky, které rudý režim totalitní Číny poslal na své vlastní děti, na krev své krve, na krev, kterou také nakonec prolil, na srdcervoucí zločiny komunistů proti svému vlastnímu národu, na to nikdy nezapomenu. Podruhé jsem plakal stoje vzadu na strašlivě ošklivé a zároveň přenádherné tribuně na Letné, když jsem koukal na temeno Vladimíra Mišíka a poslouchal, jak pro nás a pro do posledního místa zaplněnou Letenskou pláň zpívá Variaci na renesanční téma, a mně došlo, že jsme vyhráli a že po nás a našich dětech už tanky jezdit nebudou. Ani na tento moment nikdy nezapomenu.

6/ Vzhledem k faktu, že mě za mé předlistopadové aktivity na fakultě a na kolejích na Strahově čekal v horizontu dnů zásadní postih, vzhledem k pozici, kterou jsem si jen napůl demokraticky v listopadových dnech přisvojil, a v neposlední řadě pak vzhledem k faktu, že jsem déle než týden prakticky nespál, jsem strach neměl. Adrenalin, endorfiny, únava a další udělaly své.

Když jsem se později vyspal a rutinně začala fungovat podivná směs studentsko-intelektuálně-lidové revoluce, jaktakž fungujícího státního aparátu, předávání státní moci (a změna režimu „po dohodě“) za poměrně legrační adorace studentů, jsem měl strach, abych se nezbláznil z pozice Velkého Revolucionáře.

Předlistopadové – Jižní Město, soutěž na Staroměstskou radnici (těhotná listopadem), polistopadové – Ivo Nahálka, Don Giovanni, Žižkov (Tomáš Koňařík)

7/ Pocházím z Havířova a toto město je pro mě v celku i jednotlivostech komplexní příklad „předlistopadové“ architektonické realizace. A nemohu si odpustit velmi hořkou poznámku – to nejcennější z dobových realizací (brilantní socialistický konstruktivismus na hranici high-tech, nadčasové UFO – rotunda autobusového nádraží Havířov či mimořádně lidská, jemná a řemeslně dokonalá realizace kina Centrum, vlakové nádraží Havířov uniklo demolicí doslova za minutu dvanáct) zničila chamtivost a nekompetentnost lidí polistopadových. A podobně hořce – ducha „polistopadu“ odráží nejlépe výše zmíněná chamtivost, „podnikatelské baroko“ a nudná, veskrze špatná a pouze na zisk orientovaná masová bytová výstavba, jež na desítky let dopředu tragicky ovlivnila vzhled našich měst stejně jako za totáče masivní panelová výstavba.

Listopad 1989: student na FA ČVUT v Praze, 2019: architekt a designér s vlastní kanceláří, soudce Stavovského soudu ČKA, kavárník a pekárník.

Tomáš Koňařík

Tehdy student FA ČVUT

1/ Důvěru a odpovědnost. Jdou ruku v ruce se svobodou. Obě dokázal bolševik zkroutit k nepoznání. Důvěra je základ každého vztahu, ať osobního, občanského nebo obchodního. Odpovědnost je protipólem strachu a malosti, které každá diktatura tak

ráda zasévá.

2/ ad a/ Léčení z bolševických lží a polopravd mi trvalo dlouho. Na hranici imaginace pro mě bylo si jen představit McDonald's na místě bufetu Koruna na Zlatém kříži.

Tedy – víc a rychleji bych se snažil pochopit zákonitosti svobodné občanské společnosti. ad b/ Jednou ze ztělesněných lží byl bolševický urbanismus a územní plánování. Dnes bych se víc snažil o jeho proměnu než jen o negaci.

3/ Dluh bolševického urbanismu a územního plánování pořád přetrvává. Je zakódován do zákonů i do obecného povědomí a zřejmě ještě dlouho potrvá, než se s ním vyrovnáme.

4/ Nepochybně kvalitnější, protože svobodnější. Diskuse o panelácích byla na hranici disentu.

5/ Kupodivu již odpoledne v pátek 17. listopadu. Jeli jsme se spolužáky stopem z výstavy grafik Salvadora Dalího, která byla v Ústí nad Labem na sídlišti Severní Terasa. Řidič se tehdy rozpovídal, že režim padne do čtrnácti dnů. Nikdo jiný mimo něj téměř nemluvil, všichni jsme se báli, že je to estébák, provokatér. Jen dvanáct dnů poté, 28. listopadu 1989, se KSČ vzdalo mocenského monopolu.

6/ Asi největší obavy z následků jsem měl jako člen delegace studentů, která šla vyslovit nedůvěru tehdejšímu děkanovi FA. Asi i kvůli tomu, že dva další spolužáci se této „pocty“ raději večer předtím vzdali. Byl jsem jen dva měsíce na škole, a tím jen do počtu. Nezbyvalo než věřit, že už se celý systém naklonil tak, že padne a nikdo už nebude „vyvozovat důsledky“.

7/ a/ Velká panelová sídliště typu Jižní Město.

b/ Ani nevím, zda v té překotné době nějaká architektura vznikala. Za signifikantní pro dobu „těhotnou listopadem“ považuji architektonickou soutěž na dostavbu Staroměstské radnice.

c/ Postmoderní tápání všeho druhu.

Listopad 1989: student prvního ročníku FA ČVUT, listopad 2019: architekt a aktuálně i uvolněný radní v Hostivici.

Předlistopadové – „Dům hrůzy u Radbůzy“ v Plzni, polistopadové – Josef Pleskot, továrna Megafyt, Vrané nad Vltavou (Martin Kraus)

Martin Kraus

Tehdy student FA ČVUT

1/ Svobodu obecně, otevřenost.

2/ Nezměnil. To hlavní, pokud si dobře vzpomínám, co jsme na fakultě po listopadu řešili, bylo, jak nastavit výukový program a nakolik otevřít školu zájemcům. Vzpomínám na paní architektku Šrámkovou, která byla pro větší otevření školy. My, studenti, jsme s ní souhlasili. Jak to bude fungovat ekonomicky a při omezené kapacitě budov, nikdo moc neřešil. Šlo o ideály, to bylo důležité.

3/ Oblast architektury ve fázi projektování a realizace staveb silně poškodily vnější podmínky vytvářené zákonodárci a právními ideology, kteří při definování hranic výkonu našeho povolání zcela ignorovali či nepochopili smysl a podstatu naší práce. Důraz na minimalizaci ceny veřejných zakázek a prací vedl jednoznačně ke snížení kvality staveb, návrhu i výsledné realizace. Nepropojení nástroje architektonické soutěže se zákonem o zadávání veřejných zakázek se podařilo alespoň částečně odstranit až po mnoha letech... Zrušení závaznosti honorářového řádu také nikomu neprospělo. Obzvláště mladí architekti se dodnes musí spokojit s výrazně menšími příjmy než jejich vrstevníci jiných, podobně náročných profesí.

4/ Neumím posoudit. Nejspíš proto, že se to snad ani srovnávat nedá. Obecně bych řekl, že je to podobné jako v celém mediálním světě. Diskuse se stala bohatší a pestřejší, vzniklo několik skvělých nových časopisů i webových stránek. Na druhou stranu je těžší hledat v kvantitě hloubku a kvalitu. Jeden čas jsme odebírali Architektu a časopisy ERA a Stavba. Dopadlo to tak, že jsme vše stačili sotva prolistovat a dnes žád-

Předlistopadové – Palác kultury, polistopadové – tunel Blanka (Miroslav Masák)

ně předplatné nemáme. To není dobře. Vaše otázka mne přiměla k rozhodnutí najít si jeden kvalitní časopis, který se odborné diskusi a kritice věnuje :). Jinak jsem zcela vyčerpán občasnými, zato nesmírně frustrujícími diskusemi s památkáři a referenty odboru památkové péče. Ale to už je jiný příběh.

5/ Albertov a osobní prožití tlačence v Mikulandské ulici.

6/ Mnohokrát. Nejčastěji z obavy o zdar díla, když se věci vymykaly kontrole, či z pochybností, zda jsem odevzdal dobrou práci.

7/ Na střední jsem chodil v Plzni, kde se dostavoval dnes již zbořený kulturák přezdívaný „dům hrůzy u Radbůzy“. Plzeňákům k srdci nepřirostl. Možná také proto, že přesně odrážel svou dobu, kterou mnozí přestali mít rádi.

V době tápání po listopadu mne zaujal Pleskotův Megafyt. Ducha nové doby do této stavby kromě architekta vnesla také skutečnost, že se objevil privátní investor, který chtěl dobrou architekturu od dobrého architekta. Už jen to poznání, že to jde, bylo skvělé.

Listopad 1989: student, po listopadu jsme se spolužáky z ročníku založili kancelář (PAFF), listopad 2019: s manželkou Monikou Krausovou a s dalšími kolegy vlastní kancelář VAS.

Prof. Miroslav Masák

Tehdy zástupce Obce architektů

1/ Otevřel se nám svět a my jsme se „pootevřeli světu“. V profesi se srovnalo postavení všech tří partnerů výstavby, začaly být dostupné dříve nepředstavitelné technologie, otevřel se přístup k zahraničním zkušenostem a možnost práce i studií u nás i v zahraničí.

Předlistopadové – typový krytý bazén v Košicích, polistopadové – Frank O. Gehry, Vlado Milunić, Tančící dům (Arnošt Navrátil)

2/ Vztah k „vnějšímu světu“, pokud je tím myšlen občanský postoj, byl a je stále stejný, podepřený osobní hierarchií hodnot – morálkou. Při příležitostech svobodného rozhodování jsem se tehdy choval stejně jako dnes. Odborné názory se samozřejmě vyvíjejí.

3/ Nevím, jestli otázce dobře rozumím. Pokud směřuje k tomu, co jsme za třicet let od listopadu zanedbali, tak například hledání společného jazyka mezi sebou a veřejností, výraznou medializaci své práce, existenci republikového spolku, který by měl v prospěšných jednáních váhu.

Klást vinu převratu a bezprostředně následujícím rozhodnutím za současné nedostatky v podmínkách naší práce a vzdělávání nelze.

4/ Pozoruhodná oficiální odborná diskuse v osmdesátých letech nebyla. Ta „disidentská“ byla nahodilá. Dnešní aktivity jsou díky školám, Komoře architektů a různým institucím a iniciativám bohatší, pestřejší, často s mezinárodní účastí. To, co schází, je kritika. Jsme malý rybník, každý každého zná a nikdo nechce dělat druhému (a sobě) nepříjemnosti. Ale architektuře to neprospívá.

5/ Nejvýznamnějším okamžikem bylo oficiální přiznání prohry předlistopadového režimu – odstoupení Komunistické strany od „vlády jedné strany“ v úterý 28. listopadu. Pokud by šlo o nejpohnutější chvíli, potom „první balkon“ Melantrichu, na který jsme se museli dostat sklepem.

6/ Ne.

7/ Pro normalizaci bych volil pražské kongresové centrum, pro polistopadové období tunel Blanka.

Prof. Arnošt Navrátil

Tehdy pedagog FA ČVUT

1/ Šance pro všechny – neomezená informovanost, cenné zkušenosti z cest do zahraničí, navázání nových profesních kontaktů.

2/ Neměnil bych nic. Omyl mého profesního života jsem naštěstí poznal hned po prvním roce praxe. V té době jsme museli nastoupit na tzv. umístěnky. Dostal jsem umístěnku do Potravinoprojektu, konkrétně do pekárny. Jedinou možností, jak se z přiděleného pracovního úvazku vymanit, bylo obstát v konkurzu na jiné místo. To se mi podařilo. Filmové studio Barrandov vypsal konkurz na architekta. Přihlásilo se nás pět, mými konkurenty byli absolventi z Vysoké školy uměleckopřmyslové. Dostali jsme scénář a měli jsme navrhnout konkrétně zadanou scénu. Byl jsem přijat a byl jsem nadšen. Po roce jsem zjistil, že navrhování filmových staveb mě moc neuspokojuje. Shodou okolností Stavební fakulta ČVUT vyhlásila konkurz na místo asistenta tehdy nově jmenovaného docenta Jaroslava Paroubka a byl jsem přijat. To byla jediná změna vzhledem k odbornému segmentu. S Jaroslavem Paroubkem, později profesorem, jsem spolupracoval po celou dobu jeho aktivního života. Byl to skvělý člověk a připravil mě dokonale na profesní kariéru.

3/ Studoval jsem v letech 1958–1964, v době počátků „politického oteplení“. V ročníku nás bylo 28! Mezi staršími studenty byli v té době Jan Kaplický, Pavel Bobek, Eva Jiříčná, Martin Holub... Ve škole jsme v podstatě bydleli, znali jsme se navzájem všichni, vertikální ateliéry byly velkou výhodou. Hodně se diskutovalo – o architektuře, divadle, hudbě, politice a hlavně všude. Přednášky sociologa Radoslava Seluckého z politické ekonomie, který později emigroval, byly aktuální a vyvolávaly zajímavé diskuse.

V současné době mi živelná, nepřipravená a provokující diskuse mezi studenty chybí. Karel Hvíždala se v kapitole Interview je jako krejčí své knihy „Jak myslet... umění“ pokouší nahlédnout do děl a myšlenek tvůrců té doby, které líčí vládnoucí nenormalitu druhé půlky 20. století v Česku a začátek nepředvídatelného 21. století. Píše: „Jedno se mi ale zdá, že mají společné: Jejich tvorba a výrazivo je víc ovlivněno prostředím než vlohami a nadáním. Navíc nám připomínají starou pravdu, že skutečná kreativita je veskrze rebelská, individuální a subversivní činnost, protože narušuje a podvrací stávající vzorce myšlení a života, a jen díky tomu nám umožňuje zhlédnout svět nově, svými vlastníma očima.“ Nedostatek kritické skepse nepodněcuje chuť něco měnit, zlepšovat, diskutovat a tvořit. A tak se ujal postoj vyjádřený slovy „to neřeš“.

4/ Odborná debata je kvalitnější, protože je založena na nesrovnatelně větších informovanosti a osobních zkušenostech, odborných kontaktech a větších osobní odpovědnosti.

5/ Nejvýznamnější a nezapomenutelný emotivní okamžik? Pocit velké odpovědnosti a důvěry studentů a pedagogů při zvolení do Občanského fóra.

6/ Ne, v polistopadovém období jsem nepocítil žádné obavy ani strach či nejistotu.

7/ Předlistopadové období bylo postiženo neúměrnou typizací především bytových staveb a velkého množství občanských staveb. Z mého oboru sportovních staveb to byly například typizované kryté plavecké ocelové bazény, z nichž již některé byly odstraněny, např. krytý bazén v Košířích. Stavba, která by charakterizovala podle mého názoru listopadové období mě nenapadla. Polistopadové období, charakterizované svobodou architektonického projevu, představuje např. Tančící dům. Ale určitě není jediná.

Listopad 1989: odborný asistent na katedře architektonické tvorby FA ČVUT, listopad 2019: pedagog FA ČVUT

Prof. Martin Rajniš

Tehdy zástupce Obce architektů

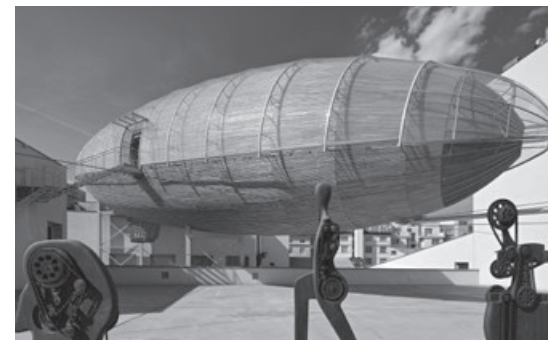
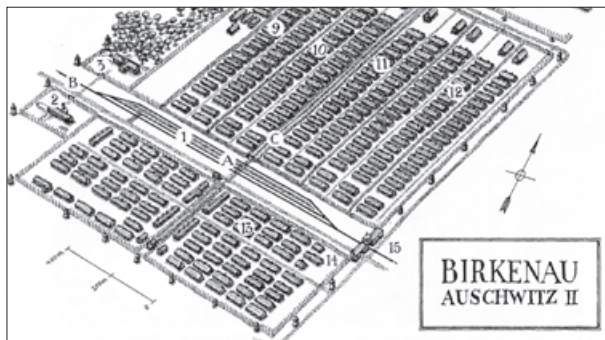
1/ Takže, aby bylo jasno. Dělalí jsme revoluci, jež byla nazvána sametovou, nikoli drsnou kontrarevoluci, která by přinesla rychlý návrat do starých časů první republiky. Nebylo na mně, na nás si mezi těmi dvěma možnostmi vybrat. Nejcennější výdobytek?

Je jich pár. Stavebnictví začalo stavět na přijatelné úrovni. Začaly se stavět baráky naprosto všeho druhu, a v některých případech hodně. Za projektování časem začaly být i docela slušné peníze. Člověk si mohl oficiálně založit ateliér, vybrat spolupracovníky bez jakýchkoli vnějších zásahů, hodně nadané, veselé a chytré.

2/ Ano, nedokončoval bych ČVUT, vzal bych americký občanství, který mi nabídlí v roce '68 a tříleté postgraduální stipendium na Harvardu. V první fázi devadesátých let, kdy se daly vydělat peníze, bych si pořádně vydělal, abych měl větší svobodu.

3/ Náprava nedostatků? Chacha, to je snad vtip takhle otázka. Já bych spíš byl pro to, že by se měly kromě samých nedostatků občas objevovat i dostatky. Takže nedostatky? Ve vzdělání prakticky ve všem. Totální podfinancování vzdělání, přinejlepším čtvrtá liga (nebo už je to divize?), absolutně zešílený a přebujelý úřednický aparát, stupidní postupy k racionálním věcem všeho druhu, naprostá ignorance svobody, imaginace a krásy v architektuře.

Anebo a dále ještě jinak, dodatečně: To, co se děje, je často chyba v podstatě systému. Podstata systému je z větší části daná obecným vědomím, které má český národ o všem možném, zejména o sobě, o práci, o penězích, o moci, o strachu a o politice. Vedoucí elity nebyly schopny vše předem předpokládat. Tak se čekalo, že se lidi

Auschwitz, Le Corbusier, Cité radieuse, polistopadové – Martin Rajniš, Leoš Válka, Vzducholoď (Martin Rajniš)

budou převážně, když mohou, chovat svobodně, odvážně, slušně a ohleduplně, a to se naprosto nepotvrdilo. Nejde o chybu jakéhosi škobrtnutí při sametové revoluci, ale to je chyba pohledu na postkomunistickou společnost. Když byli lidé desítky a desítky let normálně, normálně míněno komunisticky, nacvičení, aby podváděli, lhali, kradli, báli se, udávali a neměli žádné velké zábrany to dělat, někdo, a byl to třeba Vašek Havel a spousta slušných lidí, kteří dostali tu zoufalou povinnost vládnout, si o lidech mysleli skutečně něco jiného a lepšího. Zatímco o hoších z Prognostického ústavu se občas říká, že to byl dokonalý trik GRU (sovětské zahraniční rozvědky), trik, aby se dokázal v kalných vodách přeměn předem na to nachystat, vybrat si kádry a být připraven na další kolo sviňáren. Hoši jako Klaus nebo Zeman na to naprosto bez skrupulí přejeli a teprve dějiny nám ukáží, kam své prachy a moc a jakým způsobem převedli. A Rusko, když člověk chtěl vidět realitu komunistického Československa, mohl se podívat do Ruska, protože tam byla všechna negativa desetinásobně větší. To samé se teď děje s Ruskem Putina, vždyť jako prognostáci jsou jeho rodní bratři nebo spíš odnože. Takže proto si tito lidé rozumějí a kus českých realit je tím dán...

4/ Já si myslím, že moc nediskutuju, takže nediskutoval jsem předtím, to jsem nemohl, teď nediskutuju proto, že mě to mříží.

5/ Šmahem dva. Jeden, když mě fousatý policajt šlehnul přes ksicht pendrekem a přerazil mi nos. Druhý, když Vašek Havel požádal Míru Masáka, abych dělal ministra vnitra, a já si s hrůzou uvědomil, že bych měl na krku čtyřicet tisíc fízlovských, rudých policajtů, to byla hrůza. Zaplaťpánbůh toho po pěti hodinách přemýšlení nechali.

6/ Těch lidí, co nemají strach, jsou patrně celé hřbitovy. Nejde o to mít strach, ten samozřejmě mám jako každý jiný slušný či neslušný člověk. Strach je jen otázka, do jaké míry jej dokáže člověk zvládnout. Moje slovenská žena mě cvičila v tom, abych se

po slovensky míř bál. Něco se jí povedlo, něco ne. Strach mám pořád, ale dokážu jej překonat. Zejména v politice, v podnikání, v pohledu do budoucna. Jen jsem si musel znovu a znovu říkat, že je strašná škoda, že jsme aspoň trochu strachu nerozprskli mezi bolševické elity. A když se vracím do naprosté své zuřivé divokosti a svého mladistvého vzpínání roku 68 – vidím se, jak s vášnivým přesvědčením v té své euforii lípám na kandelábrů nálepku Dovoleno zatížení – šest voběšenejch bolševiků.

7/ Tak začnu druhou světovou, koncentráky, třeba Dachau. Předlistopadová – tak zvaná modernistická architektura, třeba Jižní Město. Pozn. na okraj, některé koncentráky a pravzor modernistické architektury Cité radieuse od Corbusiera jsou si v půdorysech neuvěřitelně podobné – námět k zamyšlení.

Listopadová – klíče (nic se nepostavilo v listopadu).

Polistopadová – urputnost MČČ (malého českého člověka) při tvorbě zvané též podnikatelské baroko. Na druhé straně exploze různých levných stojících i plavoucích, čnějících i plazících se dřevěných konstrukcí, který začaly být považovány za slušnou, hezkou věc. Příkladem může být vzducholoď, která zakotvila na střeše Doxu.

Před listopadem 1989, v listopadu i po listopadu jsem vedl soukromé byro s leccakými odbočkami k učení, profesuře a podobným věcem. Dělán to už pětapadesát let. Zaměstnání? Nazval bych se huťmistrem, s ostatními huťáři vytváříme „Huť architektury“.

Předlistopadové – Věra a Vladimír Machoninovi, hotel Thermal, Karlovy Vary, polistopadové – Frank O. Gehry, Vlado Milunić, Tančící dům, Burian – Křivinka, Fakulta informačních technologií VUT v Brně (Tomáš Šenberger)

Prof. Tomáš Šenberger

Tehdy pedagog FA ČVUT

1/ Svobodu a demokracii v tom nejširším slova smyslu považuji za zásadní. Demokratické principy navrácené škole i profesní praxi pozitivně ovlivnily jejich další směřování.

2/ Myslím, že ne, vnější svět mě ale překvapil více, než jsem očekával, domácí odborný segment naopak výrazně méně.

3/ Nic takového si konkrétně neuvědomuji, moje kritika by směřovala víc k některým známým neduhům Čechů, jako je závist, výrazné preference osobního prospěchu apod.

4/ Porovnat tak odlišné etapy si netroufám, jen mám pocit, že architektuře se společnost v té době věnovala o poznání víc – kromě Československého svazu architektů existovala VÚVA (Výzkumný ústav výstavby a architektury), ČSVA (Československé středisko výstavby a architektury), vycházela minimálně dvě periodika věnovaná architektuře atd. Názory byly jistě tendenční, ale dnes se diskuse – až na pár mediálně zajímavých situací – v podstatě zastavila. Důvod vidím především v totální absenci kritiky, nedostatku odvahy i nás architektů zkritizovat někdy podivná, nicméně oslavovaná architektonická díla nebo jejich autory.

5/ Zaplněná Letenská pláň, mrzlo, až praštilo a na střeše tribuny Sparty se střídali studenti FA u asi 30 metrů dlouhého transparentu ze žluté látky, kterou jsme den předtím koupili v obchodním domě na Letné. A samozřejmě demonstrace na Václavském náměstí.

6/ Nene, strach jsem v této souvislosti nikdy nepociťoval, spíš jen pocit trapnosti, že jsem se pořádně nenaučil cizí jazyky.

7/ a/ Kromě sídlišť i některé z dnes oslavovaných staveb sedmdesátých let – arogantních, bez kontextu Věra a Vladimír Machoninovi, hotel Thermal

b/ Nejspíš vliv postmoderny, tehdy z IBA v Berlíně, Frank Gehry, Vlado Milunić, Tančící dům

c/ Návrat k modernismu, ale změkčenému použitými materiály i technologiemi Kancelář Burian – Křivinka, Fakulta informačních technologií VUT v Brně.

Listopad 1989: odborný asistent na FA ČVUT v Praze, 2019: profesor na FSv ČVUT v Praze

Prof. Vladimír Šlapeta

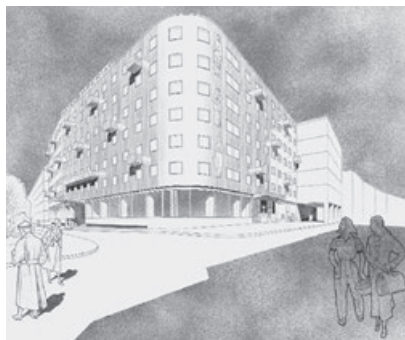
Tehdy zástupce Obce architektů

1/ Osobní svoboda: možnost pro každého převzít odpovědnost nad svým osudem.

2/ Není co měnit.

3/ Český zákon o vysokých školách je nejhorší v Evropě a do slova protičečí chápání akademické svobody v západoevropském prostoru. Pokud se nezmění litera tohoto zákona, páchnoucího socialistickými a odborářskými manýrami (v což nelze bohužel v současném politickém klimatu doufat), nedostaneme se v mezinárodním srovnání do lepší pozice, a to ve všech oborech vzdělání.

4/ Je kvalitnější – díky otevření hranic je větší informovanost, došlo také k radikální proměně médií k digitální formě a každý má možnost cestovat, a tak si rozšiřovat obzor.

Předlistopadové – Lubomír a Čestmír Šlapetovi, hotel Imperial, Ostrava, 1948, vedle realizace – úprava fasády s. Zdeněk Alexa v duchu socialistického realismu, doba listopadová – Němec–Stempel, pavilon EXPO 92, současnost – Josef Pleskot, tunel v Jelením příkopu (Vladimír Šlapeta)

5/ Díky ohlasu mé knihy *Czech Functionalism 1918–1938*, vydané AA v Londýně, jsem byl v listopadu 1989 pozván k pěti přednáškám v Norsku a cestu mi rozpadající se režim povolil. Letěl jsem v pondělí 13. listopadu letadlem ČSA TU-104, avšak pro velkou mlhu jsme nepřistáli v Kodani, ale ve Stockholmu a odtud teprve dvojskokem – nejprve do Osla a potom s obrovským zpožděním do cílové destinace Stavangeru. Na letišti mne trpělivě čekal mladý architekt (pozdější děkan tamní školy), jehož žena pocházela z Rumunska, a tak byl o situaci za železnou oponou dobře informován. Během večere jsem náhle zahlédl na televizní obrazovce Braniborskou bránu a berlínskou zeď, na níž tancovaly jásající davy. Sousto lososa mi zůstalo viset v ústech – v první chvíli jsem myslel, že se jedná o science-fiction. Teprve za chvíli jsem si uvědomil, že je to realita (česká televize nic takového do té doby pochopitelně neukázala...). V tom okamžiku, když padla berlínská zeď, bylo jasné, že hodiny totalitního režimu v Praze jsou již sečteny. To byl ten nejkrásnější moment... a ta agonie trvala ještě čtyři dny.

6/ Strach v prvních hodinách po 17. listopadu z intervence armády jsem měl, přesto však dával naději překotný vývoj v Německu, kde se Sověti odmítli vměšovat a brzy – také díky souhře šťastných náhod a diplomatickému důvtipu kancléře Kohla a ministra Genschera v jednání s Gorbačovem a Ševarnadzem – souhlasili i se znovusjednocením obou německých států.

7/ a/ Duch doby Vítězného února: hotel Imperial v Ostravě. Tento funkcionalistický projekt z roku 1948 vznikl ještě v soukromé kanceláři mého otce a strýce, k 1. lednu 1949 však byli všichni architekti donuceni vstoupit do státního Stavoprojektu. Téměř dokončená stavba s hladkou čelní fasádou a cele proskleným parterem musela být z vyššího příkazu upravena v duchu socialistického realismu. Vnitropodnikovou soutěž na toto téma vyhrál sám soudruh Zdeněk Alexa, nalepil na průčelí koláče s hor-

níky a na hladkou fasádu přizdil „kantku“, kamuflující sloupy (které nic nesou) a vstup opatřil renesanční loggií. (Jediným kompromisem původních autorů byla kresba postavy na fasádě.) V časopisu *Výtvarná práce* označil původní autory za „pátou kolonu“ socialistického budování a jejich jména se nesměla objevit v tisku až do osmdesátých let. Zdeněk Alexa se tak zasloužil o jeden z neslavných pomníků tragické poúnorové doby.

b/ Duch doby listopadu a rozdělení Československa: státní pavilon na EXPO 1992, společné dílo jednoho českého a jednoho slovenského architekta (Němec–Stempel)

c/ Duch současné doby – tunel Josefa Pleskota v Jelením příkopu. Tunel je dnes nepřístupný..., a tak se nám nedaří pohnout se z místa, jsme stále uzavřeni v české kotlině a svět nám zatím uniká...

Předlistopadové – Milunić-Línek, Dům sester, Prosek, polistopadové – Riccardo Bofill, Korzo, Karlín, Jean Nouvel, Anděl (Marek Tichý)

Marek Tichý

Tehdy student FA ČVUT

1/ Podle mého je to především možnost propojení práce architektů se zahraničím, v našem případě zejména s evropskými zeměmi. Je to věc, na kterou jsme si již zvykli, ale je třeba stále připomínat, že právě to nám od revoluce otevírá obzory a možnosti. Výměny studentů a pedagogů na úrovni vysokoškolského vzdělávání, projekty zahraničních investorů v Čechách i příležitosti českých architektů pracovat v zahraničí. Je dobře, že dnes to většina mladých lidí považuje za samozřejmé, na tvorbě v Čechách je to určitě vidět.

2/ Neměnil bych nic. Jsem přesvědčen, že pro naši generaci byl listopadový převrat zásadní životní zkušeností, která předurčila naše možnosti i výzvy. Dala nám jednoznačné směřování i náboj. V době sametové revoluce jsme sice byli ovlivněni dospíváním v socialistickém Československu, znali jsme zkušenosti našich rodičů z roku 1968 a věřili, že stojíme na začátku nové doby, kterou jsme připraveni objevit a využít. Svět architektury a stavebnictví v Československu se pro nás v té chvíli nestal daností, ale odrazovým můstkem, z kterého jsme vyhlíželi do Evropy. Už v prvních měsících po listopadu jsme měli možnost vidět a slyšet přednášky vynikajících světových architektů. Najednou to nebyli jen komunistickou stranou prověření kantoři, ale R. Rogers, N. Grimshaw, H. Stirling a mnoho dalších. Tohle už se opravdu nedá běžně zažít. Jsem rád, že jsem byl u toho.

3/ Podle mého jsme jako společnost oboru stále dlužni. Ve srovnání se západní Evropou u nás stále málo lidí chápe a vyhledává službu architekta. Naše měs-

ta a vesnice, jejich dostavby, veřejný prostor a technická infrastruktura se stále z velké části utvářejí bez koncepce a vědomí, že architektura je synonymem tvorby životního prostoru a stylu (řečeno slovy Karla Honzika a ambicemi nejen v architektuře stále nedostižné první republiky). Je proto třeba, abychom každý na své úrovni a podle svých možností obor popularizovali a vysvětlovali, a to nejen na vysokých školách a při práci na zakázkách. Dostávali ho do povědomí širší veřejnosti.

4/ To je pro mne dost složité, v roce 1989 mi bylo teprve osmnáct let, mohu tedy soudit spíše z komentářů a hodnocení starších kolegů. Zdá se mi, že na určité bazální úrovni byla a je profesní diskuse stejná, snad jen více byl slyšet ten, kdo byl konformní s režimem a naopak.

5/ Osobně jsem byl ve studentském hnutí aktivní již před listopadem, prožil jsem události na Národní třídě, kde byla zmlácena řada mých kamarádů a příbuzných. Listopadové události i následných několik měsíců naplněných studentským odporem proti režimu jsem prožíval jako jeden dlouhý den. Čas běžel rychle a každou hodinou přicházely události, které měnily zažité pořádky. Po nocích jsme přepisovali texty, přes den s nimi jezdili po republice ve studentských hlídkách. Vybavuji si, jak nás v Milevsku vyháněly z továrny Lidové milice i jak nám o dva týdny později mávali svářeči na stavbě Jihozápadního Města, když jsme jim vezli Studentské listy a další tiskoviny a ve stavebních buňkách jim sdělovali novinky, které ještě nesměly být publikovány ve veřejných sdělovacích prostředcích. Ale pokud bych měl několik momentů vyzdvihnout, řekl bych, že si dobře pamatuji, jak jsme ve škole podepsali petici s žádostí o zrušení ústavního článku 4, kterým se zaručovala vládnoucí role komunistické strany, i pod hrozbou vyloučení.

Řada spolužáků tehdy z pochopitelných důvodů odmítla, ale pro mne osobně to byl moment občanského uvědomění, kterým jsem vstoupil do dospělosti. Druhou životní zkušeností byla práce v Mánesu, kde jsem poprvé potkal Václava Havla. Ten na rozdíl od generace osmašedesátníků naše nadšení nemírnil, ale podporoval. Měl jsem tu příležitost s ním sedět u stolu tenkrát a pak mnohem později při práci na projektu Knihovny Václava Havla rok před jeho smrtí. Teprve po letech jsem si při rozhovorech o knihovně, toleranci, dialogu a vzdělávání uvědomil, jak převratné ty události roku 1989 byly.

6/ Pochopitelně. Celé dětství i v průběhu dospívání jsem poslouchal příběhy o lidech vyloučených ze společnosti a trestaných za svoje názory. A najednou jsem stál před rozhodnutím riskovat vyloučení ze školy a možnost pracovat v oboru, který jsem miloval. Ve chvíli, kdy jsem podepisoval petici za zrušení článku zajišťujícího vedoucí roli KSČ, jsem proto samozřejmě strach pociťoval, zvláště když nám tehdejší pedagogové dávali na srozuměnou, že za svoji opovážlivost budeme potrestáni. Bylo to pro mne mnohem horší než se nechat mlátit na demonstracích. Řada spolužáků se této volbě vyhnula, všichni jsme věděli, že tyto tzv. „estébácké“ seznamy mohou být naším orotelem. Ale jak už jsem uvedl, čas běžel rychle a my jsme si nepřipouštěli, že by to nemělo vyjít. V tom nás podpořila i řada kantorů, kteří s námi seznamy podepsali a začali budovat stávkový výbor fakulty.

7/ Před revolucí na konci osmdesátých let:

Milunič – Líněk, Dům sester na Proseku jako pokus o neotřelou architekturu s barevnými akcenty nebo Václav Aulický, Žižkovská věž.

Po revoluci: Něco z přestaveb a konverzí Prahy: Jean Nouvel, Anděl nebo Riccardo Bofill, Korzo Karlín, Josef Pleskot, Jelení příkop
Něco od nás? Obecní dvůr TaK/Bofill.

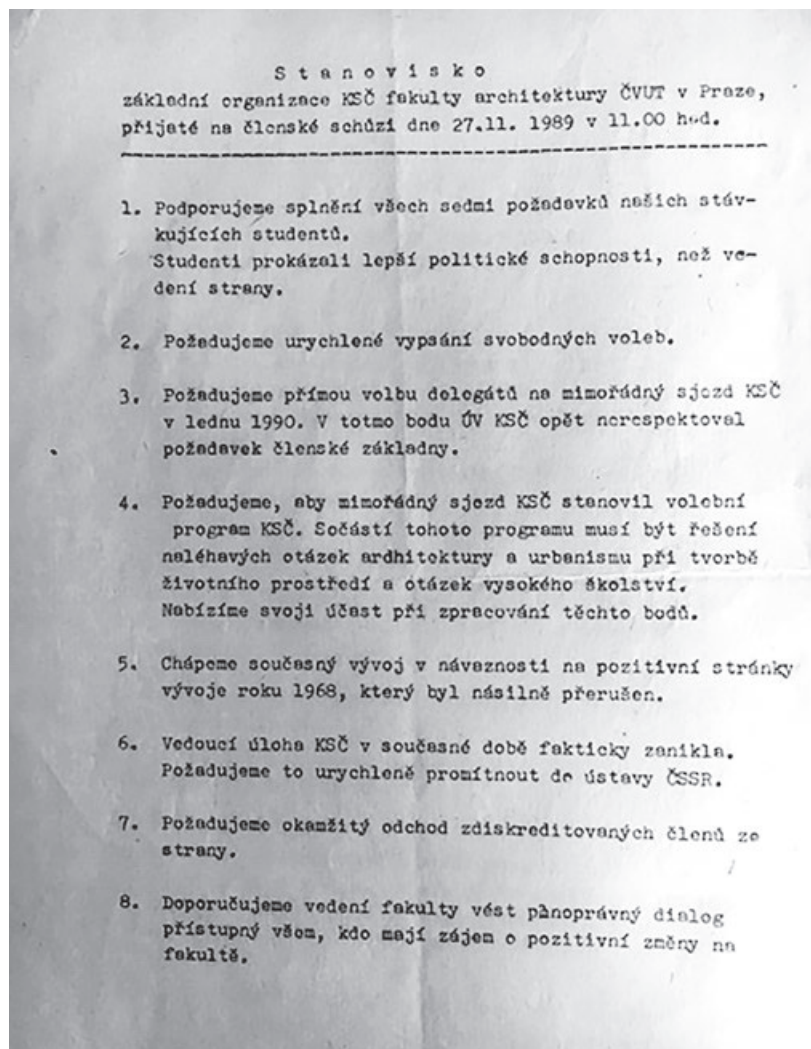
PREZENČNÍ LISTINA I. ZASEDÁNÍ AR FA ČVUT, 15. 1. 1990

Svatopluk Voděra děkan

Studenti: Radim Boháček, Petr Dostál, David Helcel, Tomáš Hradečný, Luděk Jasiok, Tomáš Koňářík, Martin Kraus, Jan Kupka, Luboš Svoboda, Milan Šuráň, Marek Tichý.

Obec architektů: Tomáš Brix, Zdeněk Hölzel, Karel Hubáček, Jan Líněk, Miroslav Masák, Vlado Milunič, Martin Němec, Emil Příkryl, Martin Rajniš, Vladimír Šlapeta, Alena Šrámková.

Fakulta architektury: Tomáš Šenberger (iniciátor a předseda – pozn. red. Alfy), Vladimír Gleich, Josef Pospíšil, František Štědrý, Emil Hlaváček, Kalousek, Arnošt Navrátil, Pánek, Antonín Pokorný (přizvaný děkanem), Jaroslav Paroubek.

Ohlédnutí dnešních studentů FA ČVUT

Jak vnímáte listopadový „zlom“ v architektuře? Všiml/a jste si například stylové či formotvorné či jiné charakteristiky? Eventuálně procesu či jevu, které by se daly považovat za běžné či typické pro architektonickou scénu v české kotlině (či v ČR) v době po pádu totality?

Ing. arch. Irena Hradecká,
studentka doktorského studia FA ČVUT

Polovinu devadesátých let chápu jako období hledání orientace a identity. Myslím, že obecně byla citelná touha dělat věci jinak a často se projevovala i poněkud extrémními pokusy vyrovnat se „západní“ architektuře. Důvody kontrastu těchto přístupů z mého pohledu spočívají jednak v zoufalé kondici tehdejšího stavebnictví a z druhé strany v odlišných postojích architektů k určitým idejím a směrům v architektuře, které se u nás etablovaly ze zcela jiné situace a kořenů: chyběla nám přímá zkušenost dlouhodobého vývoje a komplexity diskurzu, v němž se odehrával.

2) Můj pohled je asi příliš subjektivní, ale mám pocit, že postmoderna měla po pádu režimu pro řadu místních architektů bezkonkurenčně magickou přitažlivost. Jiní se snažili navázat na ikonu české meziválečné avantgardy, která je dosud běžně vnímána jako vrchol české architektury ve světovém kontextu. Zvláštní je v tomto ohledu silná loajalita mezi potenciálními oponenty, která zřejmě zabránila i rozvinutí zdravě kritického prostředí.

Ing. arch. Erik Petrus,
student doktorského studia FA ČVUT

Listopadový zlom po roce 1989 znamenal v Československu velký stavební boom, který převážně trvá až do dnešní doby. Nastávala tvůrčí svoboda a architekti nebyli ničím limitováni. Praha se od této doby zařadila mezi evropské metropole, a to díky zahraničním investorům, kteří začali do Prahy přicházet. Během krátké doby byly realizovány tři stavby světového měřítko. Jeden z prvních projektů

byla realizace Tančícího domu od Franka Gehryho a Vlada Miluniće, dále stavba Zlatého Anděla od Jeana Nouvela a v neposlední řadě mrakodrap City Tower od Richarda Meiera, která se stala nejvyšší budou v zemi. Všichni tihle zahraniční architekti obdrželi za svoje celoživotní dílo Pritzkerovu cenu, což je nejvyšší cena, kterou žijící architekt může dostat. Je nutné však konstatovat, že období po pádu komunismu znamenalo velkou výzvu v architektuře se posunout blíže k západnímu světu, ale z mého hlediska trvala pouze krátkou chvíli. Protože další stavby světového významu kromě již zmíněných postaveny nebyly. A na další takové realizace se dlouhodobě čeká.

Tomáš Vojtíšek,
3. ročník FA ČVUT

Přebujelost – tak bych charakterizoval výbuch jednoho stavebního směru možného pozorovat po pádu režimu v roce 1989. Svoboda myslí dovolující naprostou volnost tvorby, malá regulace, bohatý svět katalogů stavebních prvků ze Západu. Snaha odlišit se od všeho, nechat za sebou šedý modernismus sídlišť, v kterém museli vyrůstat. Strach z jednotvárnosti. Seriál Dallas jim dal nahlédnout pod pokličku toho, jak by mohli žít. Kupónová privatizace těm, kteří se jí správně chytili, toto přání splnila. Každý z nich chtěl prožívat svůj vlastní život na zámku. Z katalogů vybírali mansardové střechy, balustrády s plastovými kulečkami a klustry typových domů Classic plnili okolí našich měst v nepřehledných sídelních kaších. Styl jasně rozpoznatelný, všudypřítomný, avšak tak těžko specifikovatelný. Styl postihující hlavně stránku bydlení v městských aglomeracích, ale vrcholící ve stavbách komerčních a kulturních v centrech měst a obcí. Chrámy peněz na náměstích a návších, okázalé hotely, velké významné kulturní stavby a dopravní stavby. Ušlechtilé materiály kombinované s těmi naprosto podřadnými vyhotovené v módních, pomíjivých formách, čerpajících eklekticky ze všech možných vzorů. To všechno můžeme zahrnout do stylu, který nikdo neumíme přesně pojmenovat ani definovat. Konec slohovosti – naprostá svoboda vyjádření své osobnosti, avšak stále s ohledem na módu. Vystavěné prostředí dokonale popisující duch své divoké doby. Je však omezená časová platnost takového přebujelého stylu/slohu opravdovým dokladem svobody tvorby? Jak bychom tedy pak vnímali nadčasovost...?

Epilog aneb Z dáblovy chýše

(Odborné) okénko do atmosféry normalizace v ČSSR

Nad knihou o Staroměstské radnici

Motto: Listopadové události představovaly úžasný zážitek. Byl ovšem vykoupen lety života v nesvobodě...

Prof. Ladislav Lábus během fakultní besedy k jubileu 30 let svobody dne 11. 11. 2019

Třetinu století ležela „disidentská“ publikace o Staroměstské radnici v několika zaprášených samizdatových výtiscích na různých místech. Kniha se ptá, jak to, že na nejdůležitějším náměstí v Praze je už 75 let evidentní díra.

Sleduje historii místa, důvod pro tvar náměstí, historii radničního bloku, náplně (radnice – čeho, kdy, jak), sleduje vztah mezi formou a obsahem, sleduje schopnost či neschopnost určit obsah (radnice je vlastně jinde), ukazuje, co udělá dekapitace elit a jak to poznamená nejen to místo, sleduje odvahu (?) nových gest a přeučtivou památkářinu, ukazuje, že stavba (jakákoliv) potřebuje vůli k činu, předvádí neschopnost Čechů k dohodě a já nevím co všechno. Celá měla sloužit jako platforma pro postmoderní sympozium tehdy největších hvězd. A třeba by se ukázalo, že to chce ještě něco jiného než ty hvězdy.

Tedy vůli. „Už když vidím ten mariánský sloup. Není úžasnějšího tématu v Praze, kam se hrabe Chobotnice,“ říká dnes Zdeněk Hölzel, jeden z autorů.

Není úplně jednoduché zrekonstruovat, jak k jejímu vydání došlo, protože se v dobách socialismu tehdejší aktivity spíše skrývaly a nedokumentovaly. K dalším okolnostem přináší Alfa Hölzelovu širší vzpomínku.

V sedmdesátých letech minulého století jsme skončili školu a měli hlad po teorii architektury. Přesněji tedy po odpovědích na otázky: proč se to děje, jaké jsou aktuální pohledy? Jak je vsazena do času a míst a kontextu? Petr Vaďura umřel a jeho místo zastoupil Jiří Ševčík.

Vytvořil se diskusní kruh. Byli v něm: Jiří Ševčík, Josef Pleskot a Jan Benda (ti u Ševčíka dělali vědu a Obraz města Mostu). S Janem Kerelem jsme hledali smysl Nového Barrandova. Michal Brix (tehdy se svými ilustracemi barokních staveb), Jaroslav Ouřecký (ilustrace překladů). Jan a Martin Sedlákoví (překlady z francouzštiny).

Předávali jsme si texty psané průklepem, četli překlady psané rukou, většinou z Architectural Designu (namátkou A. Colquhoun, C. Rowe, R. Landau, K. Lynch, M. Tafuri, R. Venturi, Archigram, M. McLuhan, N. Schöffer, P. R. Banham, N. Habraken, C. Alexander, C. Norberg-Schulz – to jen co svého jsem teď našel doma).

Já jsem v roce 1977 začal překládat Jazyk postmoderní architektury Charlese Jenckse (nakonec knížku přeložil profesionál), my s Kerelem jsme překreslili fotky (jediná rozmnožovací technologie byl Ormig). Hned potom jsem přeložil Složitost a protiklady Roberta Venturiho – vydali jsme v roce 1979, ilustrace překreslil J. Ouřecký. Asi shodou okolností přijel na začátku prosince 1978 Ch. Jencks do Prahy.

Ustavili jsme uvítací výbor: Jaroslav Ouřecký, Petr Kučera, Jiří Ševčík, John Eisler (ten uměl anglicky), Zdeněk Hölzel, Jan Kerel. S Jencksem jsme prošli Prahu (Černínský palác a hlavice sloupů, Dienzenhofferův roztržený fronton na Mikuláši, Plečnikův sloup uprostřed kruhového okna v sloupové síni, domovní znamení v Nerudovce, židovský hřbitov). Ohromen byl z tehdy vyšlé Kotrbovy České barokní gotiky. Tedy z pluralitního Santiniho světa.

Ještě víc byl ohromen z ormigového výtisku překladu Jazyka postmoderní architektury s ručně překreslenými fotografiemi (Barbarella v kožešinách, James Bond v objetí v průsvitném vodním loži...), který jsme mu věnovali. Nic takového do té doby neviděl. Při pivní debatě U dvou koček nás bavil přípravou prvního Benátského mezinárodního bienále architektury. (***)

Při večeři jsme mluvili o možném setkání hvězd v Praze. Mluvili jsme i o možném cvičišti na Staroměstském náměstí, které jsme nemohli minout cestou do hospody. Jencks sepsal na účtenku seznam osob, které by se akce mohly zúčastnit.

Velmi brzy jsme se dohodli v našem českém kruhu o tom, že konference o Staroměstské radnici s její historií a soutěžemi je to nejlepší téma, na které hvězdy můžeme do Prahy nalákat. Rozdělili jsme si úkoly pro podklad sympozia – tedy právě tuto publikaci.

Ševčík sepiše historii soutěží a najde, v čem je historie stavby pro současnost inspirativní. Jan Benda zobrazí historický vývoj radničního bloku (s Josefem Pleskotem?).

Já udělám šablonu pro zákres soutěžních projektů. Půdorys vlevo a perspektivu z náměstí vpravo. Šablon bylo několik, podle toho, jak se některé domy bouraly či přestavovaly (Krenův dům, severní Hübschmannova fasáda, Nobileho radnice). O sehnání historických pramenů o soutěžích jsme se podělili. Vyhledání pramenů a výběr soutěžních návrhů prováděl každý sám. Zákresy dělal M. Brix, J. Ouřecký, J. Kerel, P. Kučera a já.

Po domluvě o sympoziu jsem napsal Jencksovi – popsal jsem mu představu o sympoziu a jeho tématu, které se všim všudy obsahuje aktuální téma Přítomnost minulosti. Jencks nadšeně odpověděl: věc probral s Portugesim, Krierem, Stirlingem, Moorem a Gehrym. Navrhl i sira Anthony Blunta (historika umění, který ovšem byl za pár let v Británii odhalen jako sovětský špión).

Pracovali jsme na knize a já organizoval sympozium. Začal jsem u Českého svazu architektů. Jejich místopředseda (vícenásobný agent StB, jak se později ukázalo) reagoval tak, že pokud seženeme převahu účastníků z mírového tábora RVHP, ze Sovětského svazu zvláště, pak by o tom bylo možné uvažovat. Obrátil jsem se na hlavního architekta Prahy Borovičku (to byl voják). Ten mi poradil jediný možný postup: sympozium musí iniciovat druhá strana. Tedy Jencks by měl napsat Borovičkově, že s partou kamarádů se v Praze chtějí setkat nad Staroměstskou radnicí. Napsal jsem to Jencksovi. Ten, asi zkoprnělý, odepsal, že s věcí „počkáme“. Tím tedy bylo s hvězdami v Praze utrum. Dál jsem nevěděl a neměl schopnost pokračovat.

Na knize jsme ale mezitím přesto pokračovali a dotáhli ji k podobě, kterou máte v ruce (text je předmluvou k chystanému reprintu knihy – pozn. red.).

Zpráva od Bindrů a dál

Myšlenku sympozia jsme ale neopustili. Rok 1979 byl totiž zhruba 150. výročí prvního návrhu na (pře)stavbu radnice a my jsme měli knihu připravenou. Světlotiskem jsme ji byli schopni vydat jen v počtu 20. Rozhodli jsme se uspořádat další soutěž: pouze pro ty, kteří na knize pracovali, a ty, kteří ji nějak vzdáleně připravovali, a samozřejmě pro pár přátel. Soutěž jsme vypsali, a tak se na začátku prosince ve sklepě hospody U Bindrů proti orloji sešli: Jiří a Jana Ševčíkovi, Zdeněk a Irena Hölzelovi, Jan Kerel, Michal Brix, Josef Pleskot, Jan a Ivana Bendovi, Jiří Kučera, Jaroslav Ouřecký, John Eisler, Petr Keil, Jan a Martin Sedlákoví, Jan Michl, Vladimír Šlapeta, Tomáš Pštross (potomek primátora), Petr Svoboda, Pavel Bratinka. Čestným hostem byl profesor Palmström z Nizozemí.

Velký objevený proslavil mě Tomáš Pštross. Pojednal o skrytém protirakouském odboji českých vlastenců, o boji Prahy s Vídní o samostatnost, zosobněnou radnicí. Odvolávky na dosud neznámé badatelské úsilí badatelů architektury vnesly nové světlo do okolností, provázejících bouřlivé diskuse o dostavbě radnice v 19. století. Mezi ně patří dnes již prakticky neznámá (revoluční, ale bohužel jen obtížně realizovatelná) představa

„magistrátní vzducholodi“, pendlující dle potřeby v duchu tradičního českého politického pragmatismu mezi Prahou a metropolí mocnářství. Zavěšená pražská radnice se měla přesouvat mezi oběma městy, přičemž po opatřeních přijatých a schválených ve Vídni měla počkat nad českými Velenicemi, než Praha návrhy stráví. Dosud se nevědělo, že idea magistrátní vzducholodi inspirovala architekta vítězného návrhu novogotické části radnice Nobileho (mj. velkého milovníka doutníků) k pozdější nešťastné polárnícké eskapádě, kterou vedl v uniformě italského generála. Zajímavou souvislost, potvrzující Nobileho excentrickou fascinaci vzduchoplavbou, přiblížil čestný host zasedání, rotterdamský profesor H. Palmström, který po vykouřeném doutníku a přímo tlumočeném proslovu odešel. Proslovem sledoval ovšem postranní cíl: prodej holandských doutníků. Michal Brix pak návrh magistrátní vzducholodi rekonstruoval. Zavěšená radnice byla samozřejmě novogotická.

Následovala přehlídka soutěžních návrhů. Pro návrhy jsme vyžadovali jednoduchou formu: zhruba půdorys a pohled na formát A4 – jako u soutěžních zobrazení. Musely být ovšem popsány v jedné z řečí monarchie.

Předsedkyní poroty byla Jana Ševčíková, jejíž návrh také ovšem vyhrál. Vzpomínám na návrhy Gočár redivivus, různé repliky Krenova domu, otevření či zavření Pařížské, holou loukou s pasoucí se krávou uprostřed dále chátrajícího náměstí. Vítězný návrh předsedkyně poroty bylo provazolezecké lano mezi věžemi radnice a Mikuláše, podepřené uprostřed obřím rozdvojeným klackem a se zavěšeným vypraným radničním prádlem (Ševčíková do dnes neumí nakreslit ani půdorys, natož perspektivu – proto volila koncept).

Vítězný návrh byl realizován v modelu: Dámy během tří dnů před sympoziem upekly celý radniční blok včetně Mikuláše z perníku s marcipánovou polevou v měřítku 1 : 100 (věž byla 40 cm vysoká). Podle dřevěného modelu, který někde ukořistil a měl doma Ivo Loos. Poté jsme celou radnici snědli, nejvíce se nadlábl Šlapeta, který snědl mimo jiné domy i radniční věž.

Po zdařilém sympoziu, soutěži a modelové realizaci soutěžního návrhu jsme se v noci vydali na místo budoucí dostavby. Tomáš Pštross – následník generací primátorů – pak do trávníku vsadil základní kámen z legendárního Řípu, který opatřil přes své kamenické známosti Jan Kerel.

Tím skončila historie této publikace a opět ožívá nyní.

Po letech od naší akce proběhla roku 1988 další soutěž, jejímž doporučením bylo uspořádat další v roce 1993. To už se ale změnily časy, problém radnice zůstává stejný. Snad naše tehdejší úsilí, ale i zábava přispěje k činu. Je ho zde potřeba?

**Zdeněk Hölzel
Praha, duben 2012**

*** Strada Novissima:

To byl v roce 1980 velký čin: první Mezinárodní architektonická výstava, řízená Paolo Portoghesim a nazvaná Přítomnost minulosti (téma byl Jencksův vynález, stejně jako i slovo postmodernismus). Jencks je především pluralista, zpochybnil modernismus se vzýváním budoucnosti, technologie a geometrických forem. Postmodernismus navrhoval novou současnou vizi historie, která je konečnou nekonečným skladištěm obrazů a názorů, ze kterých architekti mohou volně vybírat tvary, styly a dekorativní prvky.

Portoghesi vytvořil v Corderii Arsenalu (tehdy nově otevřené) ulici (Strada Novissima) s dvaceti fasádami. Každou z nich přidal jinému architektovi: Constantino Dardi, Michael Graves, Frank O. Gehry, O. M. Ungers, Robert Venturi, John Rauth a Denise Scott-Brown, Leon Krier, J. P. Kleihues, Hans Hollein, Massimo Scolari, Allan Greenber (nalevo), Rem Koolhaas, Elia Zenghelis, Paolo Portoghesi, Ricardo Bofill, Charles Moore, Robert Stern, Franco Pupini a Laura Thommes, Stanley Tigerman, GRAU, Thomas Gordon Smith a Arata Isozaki (napravo). Součástí skupiny byl také Christian de Portzamparc, ale jeho fasáda nebyla, nevím proč, provedena.

Ulice umožnila návštěvníkům přímou a hmatatelnou zkušenost s architekturou. Portoghesiho heslo bylo „s architekturou, ne o architektuře“. Výstava měla obrovský vliv a dostala postmodernismus na špičku tehdejší debaty. Konala se samozřejmě po vydání této publikace o Staroměstské radnici, ale dokonale s ní souvisela. Seznam těch architektů sestavil Jencks v listopadu 1979, tedy po zmíněném vydání naší publikace. Připravoval jej ale už při našem setkání v Praze. Mimochodem s odstupem mluvím v jednom textu o Stradě Novissimě jako o „pražském jaru“.

Z. H.

Tento text je úvodem k chystanému reprintu samizdatové publikace. Redakce Alfy děkuje arch. Zdeňku Hölzelovi za spolupráci.

Pozn. red.:

Normalizace v československých dějinách je období od násilného potlačení pražského jara v roce 1968 armádami Varšavské smlouvy do sametové revoluce koncem roku 1989. Potřeba „normalizace poměrů“ původně byla oficiálním zdůvodněním represivních opatření na počátku této epochy, jako byly čistky v komunistické straně, propouštění ze zaměstnání, obnovení cenzury, zrušení mnoha zájmových a politických sdružení a organizací a další. Název „normalizace“ se pak přenesl na celou éru, během níž tato opatření zůstávala v platnosti. Po rozsáhlých demonstracích ve dnech 18.–21. srpna 1969 předsednictvo Federálního shromáždění 22. srpna 1969 přijalo zákonné opatření č. 99/1969 Sb. (tzv. pendrekový zákon), které umožnilo tvrdě postihovat účastníky demonstrací a kohokoli, kdo „narušoval socialistický společenský řád“. Zákon podepsali Svoboda, Dubček a Černík. Do jara 1971 bylo vyloučeno nebo vyškrtáno na 30 000 komunistů, vesměs postižených i zákazem výkonu svých povolání. Již probíhající proces normalizace byl potvrzen zasedáním ústředního výboru KSČ z 11. a 12. prosince 1970. Byla zavedena tuhá cenzura. Z KSČ bylo vyloučeno 327 000 lidí. O práci přišlo asi 350 000 lidí, z vedoucích míst museli odejít lidé s liberálními názory, mnoha mladým lidem nebylo z kádrových důvodů umožněno studium. Tisíce lidí opustily dobrovolně nebo z donucení republiku. Na protest proti začínající normalizaci se v lednu a únoru 1969 upálili v Praze studenti Jan Palach a Jan Zajíc. V lednu 1969 se v Plzni upálil dělník Josef Hlavatý a v dubnu 1969 v Jihlavě účastník vysočanského sjezdu KSČ Evžen Plocek. Viz též wikipedia.

Jak fungovala moc KSČ při řízení Fakulty architektury ČVUT

Během třiceti let – logicky – pod nánosem „demokratických úkolů doby“ postupně upadají do zapomnění metody a techniky a konkrétní nástroje, kterými po desetiletí uplatňovala svou historickou roli totalitní síla v „socialistickém státě“. Oslava dnešního života ve svobodě si ale zaslouží i pohled zpět. Redakce Alfy se pokoušela najít a oslovit s titulní otázkou tehdejší funkcionáře KSČ ve fakultním vedení, ale přes vydané enormní úsilí příliš neuspěla. Někteří již nejsou mezi námi, někteří odcestovali pracovně do zahraničí, jiní bohužel ztratili chuť „vzpomínat“. Nakonec se podařilo oslovit Petra Starčeviče. Člen KSČ, v letech 1980–1985 odborný asistent na katedře urbanismu na Fakultě architektury ČVUT. Následně ideový tajemník v kanceláři Českého svazu architektů v Letenské ulici (od prosince 1989 se svaz transformoval na Obec architektů). Od roku 1990 je architektem na volné noze. Žádosti redakce Alfy vyšel vstříc a v jeho systematickém pohledu se ke čtenáři dostává cosi jako symbolický „návod k použití“, jeden ze vzorků jak se české údolí dá řídit jako „komunistická firma“... A může tak (nepřímo) porovnat mechanismus stroje státní vysoké školy v ČSSR v éře totality a mechanismus stroje veřejné vysoké školy v ČR v éře demokratického právního státu.

Úvodem

Již v závěru roku 1989 se při transformaci začala ukazovat slabší a nejednoznačná místa legislativního ukotvení Svazu českých architektů, nebyly zřetelné vzájemné vazby a vztahy svazu a architektonických škol a k největším otázníkům nakonec i pro mě patřily konkrétní mechanismy uplatňování politické moci a vzájemné prolínání. Pokoušel jsem se to tedy zpětně zkoumat.

V tehdejší diktatuře se všeobjímající vedoucí úloha KSČ odvíjela z článku Ústavy z roku 1960. (Jeho zrušení ihned na konci listopadu 1989 bylo, jak známo, zásadním požadavkem.) Do roku 1960 se privilegované postavení KSČ neopíralo o žádné zákonem dané ustanovení...

Preambule zákona o vysokých školách z roku 1980 přímo zakotvila vedoucí úlohu KSČ, kteréžto ustanovení kupodivu předchází vysokoškolský zákon (z roku 1966) ne-

obsahoval. Sebenapatrnější manažerská pozice byla po celou dobu tehdejšího režimu obsazována členy KSČ. Uplatňování vedoucí úlohy od roku 1980 na vysokých školách nacházelo tedy oporu také v legislativě. Zákon mimochodem (v par. 69/Sb.) přímo zakotvil povinnost vysokoškolského pedagoga aktivně pracovat „ve prospěch socialistické společnosti“.

Nahoře

Do roku 1989 byla ČSSR součástí východního bloku s mocenským centrem v Kremlu, kde byl zdroj veškerých příkazů, instrukcí a pokynů. Všudypřítomnost militaristických prvků prakticky znamenala, že bez posvěcení ozbrojenými strukturami do civilní sféry neproniklo nic. ČSSR měla ve válečných plánech specifické postavení – a tak například i hlavní architekt Prahy byl povinován ještě v roce 1985 konzultovat a nechat si podepsat nový pražský územní plán v Moskvě, a to před jeho schválením v tehdejší federální vládě. Takto mi to osobně sdělil na podzim roku 1985 Blahomír Borovička, tehdejší hlavní architekt Prahy. V padesátých a do značné míry i šedesátých letech minulého století byla naše podřízenost víceméně na denním pořádku.

Zcela mimo zákonem jasně dané pozice stála Státní bezpečnost s neomezenými pravomocemi. (Podle vzpomínek Petra Placáka bylo součástí struktury pražské centrály STB také oddělení vysokých škol.)

Nejvyšší politická moc v každém ze satelitů byla povinna dále zpřesňovat moskevské příkazy a na svých sjezdech komunistických stran je konkretizovat, hierarchicky je zasílat směrem do nejnižších pater a tam požadovat jejich další zpřesňování do posledního detailu. Zpětně se pak vyhodnocovaly formou „zpráv a hlášení“. Středobodem zájmu v celém východním bloku bylo, zda a jak je držena moc komunistické strany skutečně v zájmu bloku. Vše další bylo v kategorii „ostatní“. Mimochodem již od počátku osmdesátých let minulého století někteří stateční katolictví kněží zahrnovali do kázání (jako kontrast Desatera) jednu z pouček – v padesátých letech v ČSR součást reality: „...v zájmu vítězství dělnické třídy je dovoleno používat veškerých prostředků – lži a polopравd, úskoků a přetvářky, zabavování majetku, násilí na odpůrcích včetně jejich usmrcování...“ (Byl jsem účasten tomuto kázání osobně v našem v kostele nejméně třikrát. Intelektuální koncept této části kázání byl vždy mimořádný a skvěle promyšlený, což bylo u většiny kněží zcela pochopitelné.)

Architektura?

Na nejvyšší příčce celé hierarchie stál oficiálně sjezd KSSS v Moskvě, který – jakkoli to zní směšně nebo tragicky – mimo jiné stanovoval základní rámec i pro architekturu a urbanismus... a pro vysokoškolskou výuku a z něhož se propisovaly pokyny

a úkoly do následných sjezdů v satelitech, a posléze v krajských, okresních, městských a v Praze navíc v obvodních konferencích. Zcela nejnižší pak byla úroveň fakultních schůzí.

Alespoň jednou za školní rok byly pořádány tzv. veřejné schůze KSČ, přítomnost všech byla povinná. Na těchto schůzích, které se obvykle konaly k výročí konce války nebo Velké říjnové socialistické revoluce, pronášel děkan také částečně odborné proslavy. Vzpomínám si na jeden obzvláště kuriózní, který zakončil celkovým zhodnocením sovětské architektury, kde ji označil za „nejlepší, nejkvalitnější a nejhodnotnější na celém světě“.

Stroj

KSČ měla na fakultě svou organizaci, která byla řízena výborem (CZV KSČ). Ta se dále členila na jednotlivé katedrové stranické skupiny, jinak řečeno buňky. Celofakultní výbor KSČ byl do značné míry silným vlivovým tělesem. Veškeré detaily fakultního dění procházely v té či oné formě právě tímto výborem, a to včetně udílení souhlasu k cestě s cestovní kanceláří do tzv. devizové ciziny čili i do Jugoslávie. Předseda CZV KSČ byl automaticky členem kolegia děkana.

Ke klíčovým prvkům systému patřila z hlediska vrcholného zájmu tzv. kádrová oddělení [dnešní osobní odd. – pozn. red.]. Vedoucí býval automaticky členem zmíněného CZV.

Jako součást děkanátu každé fakulty existovalo oddělení zvláštních úkolů. Šlo o onu silovou a v utajení fungující složku moci, která byla provázána s ozbrojenými strukturami – se Státní bezpečností. Nevím, jak to bylo s vazbou na Lidové milice, které – jak se tradovalo – měly kdesi na fakultě sklad zbraní.

V souhrnu tedy nejen na Fakultě architektury ČVUT představovala KSČ hustou a svým způsobem nepřehlednou pavučinu.

Pro uplatňování moci byla důležitá osobní nebo poziční pouta navenek. Tak například bývalý děkan Jan Sedláček byl angažován v ústředním výboru KSČ v problematice vysokého školství. Dřívější proděkan Josef Horčíčka byl provázán s obvodním výborem KSČ Praha 6. Nejsilnější pouta se vázala na pražský městský výbor KSČ. V žádném z těchto případů nešlo o architekturu jako takovou. V tom hrál roli Svaz architektů.

SČA

Tehdejší Svaz českých architektů vznikl roku 1972 po zákonně nečistém rozpuštění jeho předchůdce zásahem shora. Normalizační režim bezpochyby spoléhal na loajalitu představitelů onoho normalizačního svazu. Důvodem byla potřeba existence převodové páky mezi ústředím politické moci a uskupením tvůrců, kteří z přirozenosti inklinují spíše k volnosti a nezávislosti. Reprezentace SČA režimu takovou garanci zpočátku ihned poskytl.

Klíčovým orgánem svazu byl ústřední výbor, o stupínek níže existovaly krajské výbory a pražský výbor. Vedoucí úloha strany byla prioritou na všech úrovních: z celkového počtu členů svazu vždy tvořili členové KSČ drtivou většinu. O přijetí za člena se rozhodlo zásadně podle hlediska tzv. politické angažovanosti.

ÚV SČA byl téměř celý s výjimkou třech nebo pěti členů tvořen členy KSČ. V tomto ústředním výboru byly prostřednictvím reprezentací zastoupeny všechny architektonické vysoké školy, jimiž tehdy byly FA ČVUT, FA VUT, UMPRUM a AVU. Před zasedáním ÚV se konalo veřejně nepřístupné jednání stranické skupiny ústředního výboru, kde se zejména ladily noty pro hlasování v následném jednání ÚV. Trvalým předsedou této skupiny byl až do podzimu 1989 děkan Fakulty architektury Sedláček. Ten byl z titulu této funkce přímo navázán na kulturní oddělení ÚV KSČ. V jeho osobě byla tedy provázanost dublována.

SČA představoval důležitý prvek v celém systému ještě z dalšího důvodu. Tím byly dva odborné časopisy – revue Architektura ČSSR (do konce roku 1990) a čtrnáctideník Československý architekt (od roku 1990 měsíčník Architekt). Vedoucí úloha KSČ se praktikovala i ve složení redakčních rad.

FA ČVUT, speciálně pražská, a SČA byly spojeny pouty, jejichž prostřednictvím si vrcholová politická moc v Praze, a tedy i v Moskvě, potřebovaly permanentně držet pozice. Takto to bylo „bezpečně“ praktikováno minimálně do roku 1986. Pak se vše začalo nejprve pomalu, potom však o něco razantněji drolit.

Petr Starčevič
Praha, listopad 2019

Pozn. red.: Článek by si v odborném časopise jistě zasloužil častější uvádění zdrojů a pramenů. Bohužel časové kapacity umožnily redakci i autorovi jen toto podání ve formě „orální historie“ s tím, že se čtenář musí spolehnout na hodnověrnost autorovy výpovědi. **Není například vyloučeno že zmíněnou informaci o skladu zbraní milicí alias „jak se tradovalo“, například vypustili ne/úmyslně sami členové vedoucí síly ve státě, a tak posilovali často diskutovanou „předpo...“ coby kořínky fenoménu nevolnictví v české kotlině.**

pokračování ze s. 2

Vernisáž Domu na kolečkách 11. 11. 2019, piazzetta FACVUT, foto Jiří Ryszawy.
Na posledním snímku Jana Tesaře Renata Hejduk s redaktorkou Kim Shkapich jako nedávni hosté děkana FA ČVUT

Michal Kohout

KNIHOMOL

■ **30 let svobody** Není pochyb, že listopad '89 je nejvýznamnějším historickým přelomem posledních 50 let našich moderních dějin. Kniha rozhovorů 30 let svobody sestavená Petrem Volfem je promyšleným editorským činem, přibližujícím profesní průmět této události, zarámovaným obecnou, ale živou úvahou O. Ševčíka a faktograficky bohatou osobnější studií V. Šlapety. Sedm rozhovorů s generačně odlišnými osobnostmi architektonické scény nabízí nejen postřehy týkající se konkrétních politických událostí, ale i ojedinělý vhled do jejich osobních, tvůrčích i občanských postojů. Rozhovory (kromě editora uskutečnil tři z nich J. Horský) jsou vedeny věcně a zasvěceně, s řadou živých detailů, které potěší přímé účastníky a nabídnou plastický obraz událostí i mladší generaci architektů, jež je s jejich důsledky – v dobrém i horším – denně konfrontována. Jedinou podstatnější výtkou, která čtenáře napadá, je, že ve výběru oslovených chybí pohled celé generace architektů narozených mezi léty 1955 a 1968, tj. zhruba dnešních padesátníků až šedesátníků, kteří by mozaiku generačních názorů doplnili. Publikace nepochybně dobře poslouží i budoucím historikům architektury a snad zpochybní klasický bonmot, že největším nepřítelem historika je pamětník.

Prof. Michal Kohout

30 let svobody. Petr Volf (ed). C2019. ISBN 978-80-7437-302-2 (Karel Kerlický – KANT)

NOTES

■ **Vedení FA ČVUT uspořádalo 11. 11. 2019 oslavu 30. výročí sametové revoluce.** Podrobně viz s. 6.

■ **Young Talent Architecture Award 2018:** od 21. října do 29. listopadu 2019 byly na fakultě vystaveny nejlepší studentské diplomní projekty z celého světa. Bienální přehlídku nejlepších diplomních prací architektonických škol organizuje nadace Mies van der Rohe v Barceloně s podporou Creative Europe. Do soutěže bylo školami z 32 zemí a 118 škol nominováno 334 diplomových projektů od 451 autorů. Na výstavě, poprvé v Praze, se představilo čtyřicet finalistů a pět vítězů.

■ **Tradiční Festival vědy 2019** proběhl 4. 9. 2019 na Vítězném náměstí v Praze 6 jako společný projekt vysokých škol, akademických a volnočasových institucí. Akce se zúčastnila i Fakulta architektury ČVUT, mj. s tématy Tajé perspektivy, Jak zazelenit dům apod.

■ **Prof. Ján Stempel obdržel prestižní cenu Asociace maďarských architektů,** která se každoročně uděluje významné osobnosti v oblasti architektury. Cenu převzal začátkem října v Budapešti prof. Ján Stempel z rukou prezidenta této organizace Andráse Krizsána. Od roku 2010 ji asociace uděluje architektům nebo jiným odborníkům v oblasti architektury, kteří svou prací významně přispívají k mezinárodnímu uznání maďarské architektury. V minulosti ocenila např. Ákose Moravánszkeho, který také nedávno přednášel na naší fakultě.

■ **Prof. Václav Gírsa se stal laureátem Ceny Jože Plečnika 2019.** Cenu uděluje Architectureweek, s. r. o., a Národní ústav památkové péče za celoživotní dílo v oblasti památkové péče. Laureáty se stali také bývalí pedagogové FA ČVUT doc. František Kašička, Miloslav Hanzl, prof. Jiří Škabrada, CSc. Laureáti byli vybráni regionálními pracovišti NPÚ a Generálním ředitelstvím NPÚ v Praze. Za každý region nominovalo pracoviště jednu významnou osobnost. Stejně tomu bylo i na Generálním ředitelství v Praze. Pedagogové FA ČVUT byli vesměs nominováni pražským ředitelstvím a Ústředním odborným pracovištěm Praha, případně ÚOP střední Čechy v Praze.

ALFA bulletin Fakulty architektury ČVUT / Vydává: vedení **FA ČVUT** / Ročník **13** / Vychází **10× ročně** / **MKČRE 17540** / Redakce: **Jiří Horský** / Layout: **Tomáš Legner** / Jazyková redakce: **Eva Lorencová** / DTP: **Jiří Hladovec** / Snímky, není-li uvedeno jinak: © **archivy autorů** / Tisk: **Aled, s. r. o.** / Kontakt: **redakce bulletinu Alfa**, č. 741, Thákurova 9, 160 00 Praha 6, tel.: **602 222 478** / **alfa@fa.cvut.cz**.